

RODOVÁ SYMETRIA V SLOVENSKÝCH PUBLICISTICKÝCH TEXTOCH NA POZADÍ MEDZINÁRODNEJ POLITIKY ZAMERANEJ NA INKLUZÍVNY/RODOVO VYVÁŽENÝ JAZYK

Jana Štefaňáková

*Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Banská Bystrica*

ŠTEFAŇÁKOVÁ, Jana: Gender Symmetry in Slovak Journalistic Texts against the Background of International Politics Focused on Inclusive/Gender-Balanced Language. *Slovak Language*, 2021, Vol. 86, No. 3, pp. 292 – 327.

Abstract: The presented study deals with the phenomenon of gender symmetry in the Slovak language environment with an emphasis on the journalistic field. It examines this phenomenon in the context of international politics aimed at a gender-balanced language, as well as in the context of the development of other languages. Its aim is to point out the degree of application of gender-symmetric language forms specifying gender in journalistic texts. It first analyses the international political and legal context in relation to the application of inclusive/gender-balanced language and then presents the theoretical and methodological basis of research and the results of quantitative corpus analysis in the corpus of journalistic and informational texts prim-8.0-public-inf in the Slovak National Corpus.

Key words: gender equality, gender balanced language, Slovak language, journalistic language, quantitative corpus analysis

1. ÚVOD

Rodová rovnosť patrí medzi základné hodnoty demokratických krajín. Je základným právom a kľúčovou zásadou Európskeho piliera sociálnych práv.¹ Všetky ľudské bytosti majú právo slobodne rozvíjať svoje schopnosti a vybrať si z možností bez obmedzení rodovými rolami. Podpora rovnosti medzi rodmi je úlohou Európskej únie vo všetkých jej činnostiach a členské štáty EÚ sa zaväzujú uplatňovať vo všetkých politikách opatrenia na jej posilňovanie. Podľa Glosára rodovej terminológie patrí *rovnosť* (equality) k tzv. normatívnym pojmom, založeným na hodnotách a ideáloch.² Ide o morálny princíp, ktorý sa odvodzuje od všeobecnej ľudskosti bez ohľadu na rod, etnickú príslušnosť, sociálnu triedu, sexuálnu orientáciu alebo iné charakteristiky. S vývojom medzinárodnej rodovej politiky sa postupne dostávala do pozornosti aj otázka uplatňovania rodovej rovnosti v jazyku, z ktorej vyplynula diskusia o používaní inkluzívneho/rodovo vyváženého jazyka, resp. rodovo

¹ Porov. článok 2 a článok 3 ods. 3 ZEÚ, články 8, 10, 19 a 157 ZFEÚ a články 21 a 23 Charty základných práv EÚ.

² Glosár rodovej terminológie: <http://glosar.aspekt.sk/default.aspx?smi=1&ami=1&vid=175> [1].

symetrického (gender-balanced language) v rôznych národných jazykoch. Dnes už vo viacerých krajinách sveta a v rôznych medzinárodných organizáciách existujú právne či politicko-právne normy, ktoré podporujú, upravujú alebo používajú rodovo vyvážený jazyk. V niektorých jazykoch, napr. v nemčine, sa vytvorili aj špecifické jazykové tvary na rodovo citlivé vyjadrovanie a vznikli početné usmernenia na používanie rodovo vyváženého jazyka pre rôzne oblasti podporované aj odporúčaniami *Rady pre nemecký pravopis*³. Predkladaná štúdia poskytuje náhľad na fenomén rodovej symetrie, resp. uplatňovanie rodovo symetrického jazyka v slovenskom jazykovom prostredí s akcentom na publicistickú oblasť. Naším cieľom je poukázať na mieru uplatňovania rodovo symetrických jazykových foriem v korpuse publicistických textov v *Slovenskom národnom korpuse*⁴ a na základe zistených výsledkov vyvodit', v akom rozsahu sa v tejto oblasti uplatňuje plnovýrazová a čiastočná symetria v jazyku. Jav rodovej symetrie skúmame na pozadí medzinárodnej politiky zameranej na rodovo inkluzívny jazyk, ako aj v kontexte zmien vo vzťahu k rodovo citlivému vyjadrovaniu v iných jazykoch s akcentom na nemecký jazyk. So zreteľom na stanovený cieľ pokladáme za dôležité poukázať najskôr na medzinárodné politické a právne súvislosti vo vzťahu k fenoménu rodovej rovnosti s akcentom na inkluzívny jazyk. V nadväznosti na to predstavíme metodologické východiská a výsledky kvantitatívnej korpusovej analýzy publicistických a informačných textov v Slovenskom národnom korpuse.

2. INKLUZÍVNY/RODOVO SYMETRICKÝ JAZYK V KONTEXTE MEDZINÁRODNEJ RODOVEJ POLITIKY A LEGISLATÍVY EÚ

Rodová politika sa od svojich počiatkov zaoberá vzťahom medzi rodmi. Jej korene sa formovali od 17. storočia na báze rôznych protidiskriminačných aktivít za práva žien. Na jej vznik v dnešnom chápaní mala zásadný vplyv tzv. druhá vlna feminizmu (porov. Kobová, 2010). Feministické hnutie poukázalo na problémy, ktoré neboli dovtedy predmetom verejného záujmu, a vnieslo ich do verejnej diskusie. V tomto období sa podľa Dončevovej sformovala hlavná filozofia rodovej politiky, ktorá je aktuálna dodnes (porov. Dončevová, 2013, s. 22). Pokiaľ ide o základné legislatívne východiská, už v polovici 20. storočia vznikli dva kľúčové medzinárodné dokumenty: *Charta OSN* (1945), v ktorej sa deklaruje rovnosť ľudských práv a základných slobôd pre všetkých bez rozdielu pohlavia, a *Všeobecná deklarácia ľudských práv* (1948), podľa ktorej nikto nesmie byť diskriminovaný na základe pohlavia, rasy, farby, jazyka, náboženstva, politického názoru, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnej menšine alebo majetku. Politiku rodovej

³ Rat für deutsche Rechtschreibung: <https://www.rechtschreibrat.com/>.

⁴ Slovenský národný korpus – prim-8.0-public-inf. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2018: <https://korpus.juls.savba.sk> [2].

rovnosti podporili aj ďalšie medzinárodné zmluvy, dokumenty, dohovory a akčné platformy. Významným medzníkom bolo prijatie *Akčnej platformy IV. svetovej konferencie o ženách* v roku 1995 v Pekingu, ktorá je východiskom pre všetky programy, dokumenty a snaženia v oblasti rovnosti. *Amsterdamská zmluva*, ktorá vstúpila do platnosti v roku 1999, vymedzila rovnosť ako centrálny problém a jednu z hlavných úloh EÚ. V Zmluve z Amsterdamu je ako záväzný princíp zakotvený *gender mainstreaming* ako stratégia EÚ na dosiahnutie rodovej rovnosti vo všetkých oblastiach verejného i súkromného života. *Lisabonská zmluva* z roku 2009 aktualizovala predchádzajúce zmluvy o EÚ a zabezpečila uznanie práv ustanovených v *Charte základných práv EÚ*. Z hľadiska vývoja politiky a legislatívy vo vzťahu k rodovej rovnosti má veľký význam *Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilíu na ženách a domácejmu násilíu a o boji proti nemu*, nazývaný aj ako *Istanbulský dohovor*, ktorý bol 11. mája 2011 predložený na podpis členským štátom Rady Európy (RE) v Istanbule.

Európska komisia v súčasnosti integruje rodovú perspektívu do všetkých politik a hlavných iniciatív EÚ. Na podporu rodovej rovnosti bol vypracovaný duálny prístup, ktorý predstavuje na jednej strane konkrétne politiky zamerané na nápravu situácií spôsobených nerovnosťami a na druhej strane *gender mainstreaming* ako integrovaný, právne záväzný prístup EÚ k rodovej rovnosti. Rovnosť medzi mužmi a ženami je od roku 2001 podporovaná aj prostredníctvom strategických plánov. V *Stratégii rodovej rovnosti 2020 – 2025* sú stanovené zásadné opatrenia, ktorými sa Európska komisia ako najvyšší výkonný orgán EÚ v najbližších rokoch zaväzuje zahrnúť perspektívu rovnosti do rôznych oblastí politiky EÚ.⁵ Kľúčové výzvy, ktoré dnes ovplyvňujú EÚ, vrátane klimatických zmien a digitálnych transformácií, majú aj rodový rozmer.

Pod vplyvom medzinárodnej rodovej politiky a výskumov jazyka podnieteného feministickým hnutím sa v druhej polovici 20. storočia začala postupne formovať aj politika zameraná na inkluzívny/rodovo vyvážený jazyk. Feministicky orientované výskumy poukazovali na to, že používanie mužských označení pre osoby oboch pohlaví (tzv. *generického maskulína*) je pre ženy diskriminačné a znevýhodňujúce, čo viedlo v niektorých jazykoch k zmenám pri označovaní osôb a k presadzovaniu rodovo citlivého vyjadrovania. Medzinárodná politika vo vzťahu k inkluzívnemu jazyku sa vytvárala postupne od 2. polovice 20. storočia. Už pri formulovaní *Všeobecnej deklarácie ľudských práv* (1948) prebiehali dlhé diskusie kvôli presadeniu rodovo vyváženého jazyka. Podporu „nesexistického používania jazyka“ možno nájsť aj v odporúčaní č. R (84) 17 o rovnosti medzi ženami a mužmi v médiách z roku 1984. V roku 1990 prijala Rada Európy *Odporúčanie č. R (90) 4 na odstránenie sexismu z jazyka*⁶. Výbor ministrov v ňom odporúčal, aby vlády členských štátov

⁵ Porov: <https://www.gender.gov.sk/europska-strategia-rodovej-rovnosti-2020-2025/> [3].

⁶ Recommendation No. R (90) 4 of the Committee of Ministers to member states on the elimination of sexism from language.

podporovali používanie jazyka zohľadňujúceho princíp rovnosti medzi ženami a mužmi a prijali opatrenia na dosiahnutie tohto cieľa. Používanie rodovo vyváženého jazyka v úradnom i bežnom styku v členských štátoch Rady Európy značne pokročilo najmä od roku 1990, keď vznikli aj ďalšie odporúčania, napr. odporúčanie *Rec (2003) 3 o vyváženej účasti žien a mužov na politickom a verejnom rozhodovaní* z roku 2003⁷ a odporúčanie *CM/Rec (2007) 17 o štandardoch a mechanizmoch rodovej rovnosti* z 21. novembra 2007⁸. V súlade s odporúčaním z roku 2007 by členské štáty mali prijať usmernenia požadujúce používanie rodovo vyváženého jazyka v úradných dokumentoch, osobitne v právnych textoch, v úradnom styku, vo vzdelávaní a v médiách, a členské štáty Rady Európy mali prijať aj administratívne opatrenia, aby úradný jazyk odrážal vyvážený podiel na moci medzi ženami a mužmi (porov. Terkanič, 2014 v Cviková a kol., 2014).

Rada Európy prijala aj usmernenia týkajúce sa konkrétneho používania rodovo vyváženého jazyka uverejnené v dvoch oficiálnych jazykoch Rady Európy (v angličtine a francúzštine) s odporúčaním pre adekvátne rozšírenie do ostatných jazykov. Okrem toho sa zaviazala vo všetkých svojich dokumentoch vylúčiť používanie tzv. sexistického jazyka. V roku 2018 Generálny sekretariát Rady Európy vydal usmernenie s názvom *Inkluzívna komunikácia v rámci GSR*⁹, ktoré vyšlo vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie. Obsah tohto usmernenia je špecifický pre jednotlivé jazyky, keďže každý jazyk má vlastný gramatický systém a štýl. Usmernenie obsahuje tipy na nezaujaté vyjadrovanie napr. vo vzťahu k ženám a mužom, k osobám so zdravotným postihnutím a iným skupinám. Používanie inkluzívneho jazyka je jednou zo základných požiadaviek pri tvorení dokumentov vo všetkých úradných jazykoch EÚ.

Rovnako aj Európsky parlament sa v roku 2008 zaviazal používať rodovo citlivý jazyk vo všetkých svojich publikáciách a oznámeniach, keď deklaroval: „... používanie rodovo neutrálneho jazyka je niečím viac ako len vecou politickej korektnosti, pretože jazyk významne ovplyvňuje postoj, správanie a vnímanie ľudí...“ (porov. *Rodovo neutrálny jazyk v Európskom parlamente*, 2009, s. 3).¹⁰ Rodovo neutrálny jazyk pritom preferuje neutralizáciu rodu, teda používanie takých výrazov a označení osôb, pri ktorých rod označovanej osoby či osôb nemožno určiť. Usmernenie, ktoré vydal Európsky parlament, obsahuje časť, ktorá sa vzťahuje na všetky jazyky Európskej únie, a časť, ktorá zohľadňuje osobitosti konkrétnych jazykov. Vo vše-

⁷ Recommendation Rec (2003) 3 of the Committee of Ministers to member states on balanced participation of women and men in political and public decision making.

⁸ Recommendation CM/Rec (2007) 17 of the Committee of Ministers to member states on gender equality standards and mechanisms.

⁹ Inkluzívna komunikácia v rámci GSR: https://www.consilium.europa.eu/media/35439/sk_brochure-inclusive-communication-in-the-gsc.pdf^[4].

¹⁰ https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187110/GNL_Guidelines_SK-original.pdf^[5].

obecnej časti pomenúva aj účel rodovo neutrálneho jazyka – „vyhnúť sa používaniu slov, ktoré sa môžu chápať ako zaujaté, diskriminačné alebo ponižujúce z dôvodu, že implikujú nadradenosť jedného pohlavia nad druhým, keďže pohlavie osoby je, alebo by vo väčšine prípadov malo byť, nepodstatné“ (Rodovo neutrálny jazyk v Európskom parlamente, 2009, s. 3).¹⁰ Výsledkom tohto úsilia bolo vypracovanie mnohých usmernení, ktoré sa uplatňujú na medzinárodnej a vnútroštátnej úrovni. Organizácia Spojených národov, Svetová zdravotnícka organizácia, Medzinárodná organizácia práce, Európsky parlament a Európska komisia, ako aj rôzne profesijné združenia, univerzity, veľké tlačové agentúry a vydavateľstvá prijali usmernenia o nesexistickom používaní jazyka, a to buď v podobe samostatných dokumentov, alebo osobitných odporúčaní zahrnutých do ich štylistických príručiek.¹⁰

Na úrovni Európskej únie sa prijímajú štvorročné akčné programy pre oblasť rodovej rovnosti, ktoré si kladú za cieľ eliminovať sexistické používanie jazyka. Tieto akčné plány mali výrazný vplyv aj na koncipovanie *Charty základných práv EÚ*, v ktorej bola snaha vyjadriť obsah rodovo citlivým jazykom. V rámci Európskej únie sa mnoho členských štátov zapojilo aj do diskusie o jazykovej politike a následne tieto štáty navrhli na rôznych úrovniach podobné usmernenia (porov. Terkanič, s. 35 v Cviková a kol., 2014a).

Z predchádzajúcej analýzy je zrejmé, že na konci 20. storočia sa vo viacerých jazykoch dostala do pozornosti otázka uplatňovania rodovo vyváženého jazyka. Patrí k nim napr. aj nemecký jazyk, pre ktorý vznikli prvé usmernenia s názvom *Usmernenia na zamedzenie používania sexistického jazyka / Richtlinien zur Vermeidung des sexistischen Sprachgebrauchs* v Nemecku už v roku 1980 (Trömel-Plötz, Pusch, Hellinger, Guentherodt, 1980). Autorky apelovali najmä na tvorcov právnych textov, rôznych nariadení, formulárov, pracovných inzerátov, učebníc, rozhlasových a televíznych textov, aby používali rodovo vyvážený jazyk. Christine Bierbach a Marlis Hellingerer vypracovali v roku 1993 na žiadosť UNESCO odporúčania s názvom *Jeden jazyk pre obidve pohlavia – pokyny pre nesexistické používanie jazyka / Eine Sprache für beide Geschlechter/Richtlinien für einen nicht-sexistischen Sprachgebrauch*. Usmernenia sa zaoberali lexikálnymi a gramatickými pravidlami a zahŕňali pravidlá slovotvorby (najmä na označenie osôb ženského rodu), kongruencie a štylistické pravidlá na odstránenie asymetrie v jazyku. V roku 2001 vstúpil v Nemecku do platnosti spolkový zákon o rovnosti žien a mužov, ktorý ustanovuje povinnosť zohľadňovať rodovo vyvážený jazyk v legislatíve i v úradnom styku. K snahám o uplatňovanie rodovo vyváženého nemeckého jazyka sa pridali Rakúsko aj Švajčiarsko. Prvé usmernenie v Rakúsku s názvom *Lingvistické odporúčania o rovnakom jazykovom zaobchádzaní žien a mužov vo verejnej oblasti / Linguistische Empfehlungen zur sprachlichen Gleichbehandlung von Frau und Mann im öffentlichen Bereich* (Wodak a kol., 1987) vydalo ministerstvo sociálnych vecí v roku 1987. Na konci

90. rokov 20. storočia bolo vydané ďalšie usmernenie s názvom *Kreatívne formulovanie. Návod na rodovo vyvážené používanie jazyka / Kreatives Formulieren. Anleitungen zu geschlechtergerechtem Sprachgebrauch* (Kargl a kol., 1997). Usmernenia vydali aj ďalšie rakúske inštitúcie (napr. vydavateľstvá, odborné združenia, odborové organizácie) ako odporúčania vo forme príručiek alebo brožúr. Na univerzitách sa vytvorili pracovné skupiny, ktoré formulovali a vydávali návody na používanie rodovo vyváženého jazyka. Tie platia na univerzitách dodnes ako záväzné pri formulovaní oficiálnych dokumentov, vyhlásení, pokynov a usmernení pre študentov či študijného poriadku. V rokoch 2000 až 2002 rakúska spolková vláda prijala niekoľko smerníc, podľa ktorých sa v zmysle stratégie *gender mainstreamingu* musí venovať osobitá pozornosť uplatňovaniu rodovo vyváženého jazyka vo všetkých rezortoch. Uznesením ministerskej rady z 2. mája 2001 o rodovo vyváženom používaní jazyka na všetkých federálnych ministerstvách sa ministerstvá zaviazali k tomu, že v jazyku budú zohľadňovať obe pohlavia. Vo Švajčiarsku vyšla v roku 1991 správa *Rovnaké zaobchádzanie so ženou a mužom v právnom a administratívnom jazyku / Sprachliche Gleichbehandlung von Frau und Mann in der Gesetzes- und Verwaltungssprache*, v ktorej sa opisovali kreatívne riešenia na používanie rodovo vyváženého jazyka pre tri švajčiarske úradné jazyky – nemčinu, francúzštinu a taliančinu (porov. Adamzik a Alghisi, 2017). Snahou bolo najmä presadiť rôzne stratégie na vyjadrenie rodovej symetrie v jazyku. V roku 1993 Spolková rada ustanovila, že odporúčania tejto správy by sa mali zásadne implementovať do jazyka verejnej správy a právneho jazyka, pričom mali byť záväzné pre všetky texty vydávané v nemčine (Schweizerischer Bundesrat, 1993). Na základe tejto požiadavky boli následne vypracované usmernenia pre tri hlavné úradné jazyky, ktoré sa podrobne zaoberajú možnosťami použitia rodovo vyváženého jazyka (Schweizerische Bundeskanzlei, 1996). Používanie rodovo vyváženého jazyka sa presadzuje aj v nemeckom právnom jazyku.¹¹ V textoch justičných orgánov nemecky hovoriacich krajín sa na dosiahnutie rodovej neutrálnosti jazyka odporúča používať rôzne jazykové prostriedky, paralelne sa používajú maskulína a feminína alebo sa v úvode textu explicitne poukazuje na rodovú rovnoprávnosť (porov. Ďuricová, 2016).

Na Slovensku sa fenomén rodovo vyváženého jazyka zviditeľňuje už dlhšiu dobu, verejný diskurz je ale v porovnaní s nemecky hovoriacim a anglicky hovoriacim prostredím menej rozvinutý, rovnako ako záujem o túto problematiku. Vzhľadom na to, že predmetná štúdia sleduje daný jav v slovenskom jazykovom prostredí, poukážeme ďalej na legislatívny rámec rodovej rovnosti a problematiku použitia rodovo vyváženého jazyka na Slovensku.

¹¹ Problematikou použitia rodovo vyváženého jazyka v nemeckých právnych textoch sa zaoberá aj A. Ďuricová v monografii *Preklad právnych textov: teória, prax, konvencie, normy* (Ďuricová, 2016).

3. SLOVENSKÉ JAZYKOVÉ PROSTREDIE A RODOVO SYMETRICKÝ JAZYK – LEGISLATÍVA, PRÍSTUPY A STRATÉGIE

Inštitucionálne mechanizmy na presadzovanie rodovej rovnosti na Slovensku vznikali od začiatku 90. rokov 20. storočia. Ústava SR v čl. 12 garantuje základné práva nasledovným spôsobom: „Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.“ Vo vzťahu k rodovej rovnosti je relevantný najmä tzv. *antidiskriminačný zákon*, ktorý preberá právne akty EÚ, explicitne menuje príčiny diskriminácie a v článku 2 upravuje zásadu rovnakého zaobchádzania vo vymedzených oblastiach. Zákon rozlišuje niekoľko spôsobov diskriminácie, požiadavku na používanie rodovo vyváženého jazyka ale neustanovuje explicitne. Napriek tomu podľa M. Terkaniča môže používanie sexistického jazyka v rôznych situáciách naplniť (alebo nenaplniť) predpoklady diskriminácie, napr. pri absencii pomenovania žien v jazyku (označovanie mužským gramatickým rodom, napr. *politici*) alebo asymetrickom označovaní osôb (napríklad žena *premiér* – porov. Terkanič, 2014, s. 36 v Cviková a kol., 2014a).

Problematika inkluzívneho jazyka sa na Slovensku vo vedeckých kruhoch dostala do pozornosti najmä v kontexte nastupujúcich zmien v iných jazykoch, ktorými sa hovorí aj v krajinách EÚ. Keď feministická a genderová lingvistika poukázali kriticky na nadmerné používanie generického maskulina vo vyjadrovacej praxi, viedla kritika postupne k vytvoreniu špecifických stratégií na uplatňovanie rodovo symetrického jazyka v mnohých jazykoch. Ako sme uviedli v prechádzajúcej kapitole, najmä v nemeckom jazykovom prostredí vznikla intenzívna vedecká diskusia, čo viedlo k vytvoreniu rôznych ustanovení a usmernení, ktoré sú výsledkom cieľavedomého jazykového plánovania nemeckého jazyka. Aj v súlade s odporúčaniami Rady pre nemecký pravopis sa v nemčine v súčasnosti používajú viaceré spôsoby na rodovo citlivé vyjadrovanie. Uplatňuje sa najmä stratégia rodovej špecifikácie prostredníctvom dvojitého označenia osôb v plnom znení a s lomkou (*Lehrer und Lehrerin, Lehrer und Lehrerinnen, Lehrer/Lehrerin, Lehrer/Lehrerinnen*) alebo tzv. *splitting* pomocou označovania osôb so zakončením ženského rodu za lomkou (*Lehrer/in*) a v zátvorke (*Lehrer(in)*). Okrem toho sa na rodovo vyvážené označenie osôb používajú lexémy s tzv. *Binnen-I/* Veľké I pred koncovkou ženského rodu (*ein/e HerausgeberIn*) a vytvorili sa aj nové špecifické jazykové formy: *Gender-Gap* „_“/rodový podtržník (*Student_innen*), *Gender-Sternchen* „*“/rodová hviezdička (*Student*innen*) a tzv. „*X-Form*“ (*StudierX, ProfessX*), ktoré sa v dôsledku zviditeľnenia problematiky intersexuality a transsexuality začali používať najmä na zobrazenie celého spektra pohlaví.¹²

¹² Porov.: https://www.rechtschreibrat.com/DOX/rfdr_2018-11-28_anlage_3_bericht_ag_geschlechterger_schreibung.pdf.

I keď problematike uplatňovania rodovo vyváženého jazyka sa na Slovensku doteraz venovala menšia pozornosť ako napr. v nemecky hovoriacich oblastiach, v posledných rokoch tu možno sledovať rôzne iniciatívy zamerané na odhaľovanie a prevenciu diskriminácie v jazyku. Významným krokom na zviditeľnenie tejto problematiky bolo najmä vydanie publikácie s názvom *Analýza významu a možnosti používania rodovo vyváženého jazyka* v roku 2014, ktorá sa zaoberá vybranými otázkami súvisiacimi s používaním rodovo vyváženého jazyka na Slovensku (Cviková a kol., 2014a). Prínosom bolo aj publikovanie príručky *Ako používať rodovo vyvážený jazyk. Možnosti, otázky, príklady* (porov. Cviková a kol., 2014b) s príkladmi na uplatňovanie rodovo vyváženého jazyka v slovenčine vo verejnej sfére. Kolektív autorov a autoriek napr. v kapitole s názvom *Podpísal by muž zmluvu, ktorá by ho nazývala zamestnankyňou?* poukázal na to, že mnoho uchádzačiek o prácu sa na Slovensku stretáva s diskriminačnými pracovnými zmluvami, v ktorých sa im ponúka označenie *zamestnanec* alebo *pracovník* (porov. Cviková a kol., 2014b). M. Terkanič poukázal na to, že záujem o problematiku rodovo vyváženého jazyka sa na Slovensku odráža v rôznych etických kódexoch, vnútropodnikových pravidlách, prípadne súkromnoprávných zmluvách, dohodách či iných dokumentoch, ktoré sa ale zväčša nedostávajú do vedomia širšej verejnosti. (porov. Terkanič, s. 39 v Cviková a kol., 2014a). Rastúci záujem o rodovo vyvážené vyjadrovanie sa odrazil aj v činnosti Rady pre reklamu, orgánu etickej samoregulácie reklamy. Rada združuje subjekty, ktoré aktívne vstupujú do procesu marketingovej komunikácie. V roku 2014 prijalo Valné zhromaždenie Rady pre reklamu viacero zmien svojho etického kódexu, na základe ktorého posudzuje Arbitrážna komisia Rady pre reklamu sťažnosti na reklamy. Medzi tieto zmeny patrí aj doplnenie článku 11, odseku 1 etického kódexu o požiadavku rodovo vyváženého jazyka. Ako sme už uviedli, používanie rodovo vyváženého jazyka sa snaží podporovať aj Rada Európy, ktorá vydáva usmernenia a príručky vo všetkých úradných jazykoch. Príspevkom do tejto oblasti je aj usmernenie vydané v roku 2018 s názvom *Inkluzívna komunikácia v rámci GSR*^[4] (Generálneho sekretariátu Rady Európy), ktoré bolo vydané špecificky pre jednotlivé jazyky, keďže každý jazyk má svoj vlastný gramatický systém a štýl. V slovenskej verzii príručky sú uvedené príklady, ktoré, vychádzajúc zo slovenskej jazykovej praxe, môžu pomôcť používateľom slovenského jazyka pri uplatňovaní rodovo vyváženého jazyka v administratívnej oblasti a vo verejnej sfére. Ak to technické možnosti dovoľujú a nenarúša sa tým plynulosť textu, odporúča sa používať oba rody (napr. *Generálny sekretariát Rady navštívili študenti a študentky univerzity v Leuvene*). Tento spôsob je vhodné používať najmä v oznámeniach o voľných pracovných miestach (napr. *Oddelenie pre ľudské zdroje prijme asistenta/asistentku.*) a vo formulároch, kde podľa autorov/autoriek usmernení nie je vhodné používať alternatívy vo forme prípon (napr. *študent/-ka*). Pri zdvorilostnom oslovení nehomogénnej skupiny je rovnako

vhodné dôsledne používať oba rody (napr: *Vážené dámy a vážení páni, ... Vážené poslankyne, vážení poslanci, ...*). Ak skupinu tvoria len muži/ženy, preferuje sa používanie len mužského alebo ženského rodu. Autori/autorky príručky ale zdôrazňujú, že v mnohých prípadoch sa nedá vyhnúť generickému maskulínu (napr. z hľadiska zrozumiteľnosti a plynulosti výpovede, na webových stránkach či z technických dôvodov, keď je pevne stanovená dĺžka textu v tabuľkách.^[4]

Snahy o zviditeľnenie problematiky inkluzívneho/rodovo vyváženého jazyka vychádzajú aj z radov slovenských jazykovedcov. L. Urbancová poukázala na možnosti uplatňovania rodovej symetrie v slovenskom jazyku nasledovne: „Pri tvorbe rodovo vyváženého jazyka sú dve hlavné tendencie – feminizácia a neutralizácia. Pri feminizácii sa explicitne pomenúvajú osoby ženského rodu, pri neutralizácii sa rod stáva irelevantný a hľadajú sa pomenovania, ktoré ho neoznačujú“ (Urbancová, 2018, s. 295). V príručke o rodovo vyváženom vyjadrovaní k publikácii *Analýza významu a možnosti používania rodovo vyváženého jazyka* (Cviková a kol., 2014) a v usmernení Rady Európy sa rovnako odporúčajú dva prístupy prístupy k rodovo citlivému vyjadrovaniu v slovenskom jazyku: **rodová špecifikácia** a **rodová neutralizácia**.

Pod **rodovou špecifikáciou** sa rozumie explicitné vyjadrenie rodu, pričom sa namiesto generického maskulína používa rodová diferenciácia s uvádzaním oboch gramatických tvarov súčasne, a to buď paralelným pomenovaním, napr. *klienti a klientky, zamestnanci a zamestnankyne* alebo rodovými dvojtvarmi oddelenými lomkou (ženský rod sa signalizuje len gramatickou morférou) *klienti/klientky, klienti/-ky, zamestnanci/zamestnankyne, zamestnanci/-kyne* a pod. (porov. Košková – Satoľa-Staškoviaková, 2017). Ďalšou alternatívou nahrádzania generického maskulína v slovenčine je **rodová neutralizácia**, ktorá spočíva v minimalizovaní vyjadrovania rodu jazykovými prostriedkami. Namiesto výrazu v mužskom rode je možné použiť aj skupinový alebo abstrahujúci názov, prípadne všeobecné pomenovanie. Vo všeobecnosti sa ale uznávajú obmedzené možnosti neutralizácie v slovenčine ako flektívnom type jazyka (porov. Cviková, 2014a, s. 5). Ako príklad možno uviesť použitie výrazov: *učiteľský zbor* namiesto *učitelia*, *vedenie* namiesto *riaditeľ*, *zdravotnícky personál* namiesto *lekári a sestričky*, *poslanectvo* namiesto *poslanci*, *senátorstvo* namiesto *senátori* (porov. Košková – Satoľa-Staškoviaková, 2017). Za rodovo nepríznakové (z hľadiska rodovo vyváženého jazyka) sa v slovenčine považujú aj slová *človek/ludia* a *osoba/osoby*, hoci majú formu mužského, resp. ženského rodu, napr. *starostlivosť o maloleté osoby* (namiesto *o maloletých*); *aj títo ľudia majú právo na rovnaké zaobchádzanie* a pod. Generické pomenovanie v mužskom rode sa môže nahradiť aj *prídavným menom*, napr. *hlavné body ministerského zasadnutia v Tallinne* (namiesto *zasadnutia ministrov* – porov. príručku *Inkluzívna komunikácia v rámci GSR – Príručka Generálneho sekretariátu Rady Európy*, 2018).

Podľa Urbancovej „vychádza potreba rodovo vyváženého jazyka zvnútra jazykového kolektívu a zároveň je ovplyvnená aj vývinom v iných jazykoch“ (Urbancová, 2018, s. 303). Taká zmena je sprevádzaná protichodnými postojmi, a teda „... sú osoby, ktoré ju podporujú, aj osoby stojace proti“ (Urbancová, 2018, s. 303). Na tradičné používanie generického maskulína v slovenčine existujú dva protichodné názory.

Zástancovia vnímajú používanie zástupého mužského rodu ako prirodzený jav a kritizujú jeho nahrádzanie inými jazykovými tvarmi. Považujú to za účelové narušenie dobre fungujúceho, praktického a normou ukotveného gramatického pravidla, ktoré je pevne zakódované v jazykovom vedomí spoločnosti. Špecifické vyjadrenia, ako napr. *klienti a klientky, účastníci a účastníčky*, vnímajú ako násilné a neprirodzené pre jazyk (porov. napr. Sokolová, 2007, s. 27). Aj tvorcovia slovenských verzií dokumentov Rady Európy považujú generické maskulínium za veľmi praktické, pretože pri použití oboch rodov substantíva by museli rovnakú (teda dvojakú) rodovú formu nadobudnúť všetky zhodné menné a príslušné slovesné tvary (*Štrajkujúci pracovníci a štrajkujúce pracovníčky rokovali so zástupcami a zástupkyňami vedenia podniku.*)^[4]. Pomerne častý argument proti nahrádzaniu generického maskulína je aj v súlade s ideológiou jazykového efektívizmu, v ktorej na mikroúrovni ide o „presvedčenie, že jazykové formy vyhovujúce požiadavke jazykovej ekonómie sú správnejšie ako dlhšie formy“ (Lanstyák, 2016, s. 19).

Kritici používania zástupného mužského rodu zastávajú opačný názor, podľa nich je dominancia mužských tvarov vylučujúca, necitlivá a v značnej miere diskriminuje ženy. P. Jesenská poukázala na nevhodné aplikovanie generického maskulína v slovenčine na konkrétnych situáciách a príkladoch. Na príklade zastúpenia dvojice slov *učiteľ – učiteľka* v Slovenskom národnom korpuse preukázala silné zastúpenie generického maskulína (*učiteľ/učitelia*) v neprospech prechýlených tvarov (*učiteľka/učiteľky*) v skúmanej vzorke textov (Jesenská, 2015, s. 200). Na pnutie medzi názorom, že princípy rodovej rovnosti vrátane inkluzívneho jazyka sú prirodzené a ľuďom vlastné, a protichodným názorom, podľa ktorého ide pri používaní inkluzívneho jazyka o neprirodzené a účelové narušenie jazykového systému alebo dokonca o znásilňovanie slovenčiny, poukázala aj K. Motyková, ktorá sa zaoberala metajazykovými výroky v internetovej diskusii k článku M. Hanusa a F. Múčku vydanom s ironickým názvom *Čo vymysleli progresívci a progresívky* (2019) v konzervatívnom denníku *Postoj*. Tento článok sa venuje použitému jazyku vo volebnom programe *Bod zlomu*, pričom podľa K. Motykovej až zdrvivúco zosmiešňuje text a použitie rodovo citlivého jazyka. Autori v ňom kritizujú, že v programe sa nenájde zmienka o *študentoch*, ale vždy len o *študentoch a študentkách, učiteľoch a učiteľkách, tréneroch a trénerkách, živnostníkoch a živnostníčkach* a podobne. K. Motyková citovala ironické a zosmiešňujúce výroky autorov, napr.: „Keď sa takto pre-

lúskate desiatkami rodovo scitlivených párov substantív, zrazu vás znepokojí, že editor Bodu zlomu občas zaspí a nechtiac mu preklzne veta ako „štát nesmie zanedbávať úlohu investora“ (prečo by štát na seba nemohol zobrať súčasne aj úlohu investorky?)“ alebo „Ak by sme sa chceli tomuto štýlu prispôbiť, mali by sme s plnou vážnosťou ďalej písať o tom, čo navrhujú ‚progresívci a progresívky‘, ale tento žáner genderovej lingvistiky radšej prenecháme iným expertom a expertkám“ (Motyková, 2020, s. 253). Internetová diskusia k uvedenému článku bola sprevádzaná protichodnými názormi a výrokmami vo vzťahu k uplatňovaniu rodovo vyváženého jazyka, ktoré analyzuje K. Motyková vo svojom článku (porov. Motyková, 2020).

Domnievame sa, že používať rodovo vyvážený jazyk znamená hľadať rôzne alternatívy a spôsoby nediskriminujúceho vyjadrovania, zohľadňovať kontext a potreby používateľa jazyka. Rodovo inkluzívny jazyk v súčasnosti umožňuje uchopiť súvislosti medzi tým, ako ľudia myslia, ako sa vyjadrujú a ako konajú.

V našej štúdiu upriamujeme pozornosť na uplatňovanie inkluzívneho jazyka v publicistickej sfére v slovenskom jazykovom prostredí. Vychádzame zo skutočnosti, že na Slovensku zatiaľ neexistujú žiadne záväzné legislatívne usmernenia na uplatňovanie rodovo vyváženého jazyka pre príslušné oblasti s výnimkou vyššie uvedených odporúčaní, ktoré sa vzťahujú predovšetkým na jazyk verejnej sféry. Publicistický jazyk stál zatiaľ na okraji vedeckého záujmu.

4. KORPUSOVÁ ANALÝZA PUBLICISTICKÝCH A INFORMATÍVNYCH TEXTOV V SLOVENSKOM NÁRODNOM KORPUSE^[2] – TEORETICKO-METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ KORPUSOVEJ ANALÝZY

Nasledujúca kapitola opisuje teoreticko-metodologické východiská výskumu rodovo symetrických označení osôb v slovenskom písanom jazyku na podklade korpusovej analýzy textov. Naším cieľom bolo zistiť, či v slovenskom jazyku (rovnako ako v iných európskych jazykoch) dochádza k zmenám vo vzťahu k používaniu rodovo vyváženého jazyka, pričom sme sa zamerali na uplatňovanie rodovo symetrických jazykových foriem v oblasti publicistického jazyka. Uplatňovanie inkluzívneho jazyka v publicistickej sfére pokladáme za opodstatnené najmä so zreteľom na skutočnosť, že rodovo citlivé pomenovanie osôb sa odporúča v rôznych medzinárodných dokumentoch a je aj v súlade s odporúčaním Rady Európy, podľa ktorého by členské štáty mali prijať usmernenia na používanie rodovo vyváženého jazyka nielen v úradnom styku a vo vzdelávaní, ale aj v médiách v ústnej a písomnej podobe jazykového prejavu. Noviny a časopisy pritom môžu významnou mierou prispieť k zviditeľneniu tohto fenoménu tým, že každodenným používaním jazyka spoluvytvárajú alebo modifikujú normy. Daný jav sme skúmali najmä na pozadí súčasnej medzinárodnej rodovej politiky a politiky zameranej na inkluzívny jazyk. Vychádza-

júc zo stratégie EÚ pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025, vyzýva nový *Akčný plán EÚ pre rodovú rovnosť na roky 2021 – 2025 (GAP III)* na rodovú rovnosť vo svete a dopĺňa túto stratégiu aj o rovnosť osôb LGBTIQ na nasledujúce roky. Ciele a opatrenia na dodržiavanie rodovej rovnosti ustanovené v tomto akčnom pláne sú záväzné pre medzinárodnú spoluprácu EÚ a tiež pre všetky členské krajiny EÚ, ku ktorým patrí aj Slovensko. Odstraňovanie rodovej nerovnosti si pritom v súlade s akčným plánom vyžaduje prístup, ktorý zohľadňuje mnoho aspektov, pričom jedným z nich je aj uplatňovanie rodovej rovnosti v jazyku. V našom výskume sme ale zároveň brali do úvahy skutočnosť, ktorá hovorí v neprospech používania rodovo symetrických jazykových foriem, pretože v slovenčine je generické maskulínium pevne zakotvené vo vedomí používateľov jazyka a uplatňovanie rodovo citlivého jazyka zatiaľ sprevádzajú skôr negatívne postoje (porov. Cviková a kol., 2014a). Na Slovensku okrem toho doteraz neexistujú žiadne predpisy alebo usmernenia, ktoré by ustanovovali používanie rodovo vyváženého jazyka v publicistickej oblasti, do ktorej žánrovo patria najmä texty novín a časopisov zahrnuté v skúmaných korpusoch textov. Predpokladali sme preto len zriedkavé používanie vybraných rodovo vyvážených označení vo vybranom korpusu publicistických textov, ku ktorým sa v SNK zaraďujú aj administratívne texty a texty z internetových stránok a blogov.

Na skúmanie inkluzívneho jazyka v publicistickej oblasti sme použili metódy korpusovej lingvistiky. Vznik korpusovej lingvistiky ako odboru počítačovej lingvistiky je úzko spätý s rozvojom počítačových technológií, pričom predmetom skúmania sú jazykové fenomény zisťované na základe korpusov, teda na veľkom množstve reálnych textov, v ktorých sa slová a jazykové javy nachádzajú v prirodzených kontextoch¹³. Na základe analýzy korpusových textov sa overujú doterajšie lingvistické teórie a môžu vzniknúť nové hypotézy a teórie. Z. Tuhárska poukázala na to, že „... výstupy korpusovej analýzy tvoria súbory dát majúce empirický charakter, čím je podčiarknutá objektívna povaha zistených skutočností a eliminovaný vplyv subjektívnej inferencie analyzujúceho. Zostavenie, resp. výber dostatočne rozsiahleho korpusu zabezpečuje jeho reprezentatívnosť, t. j. prostredníctvom metódy korpusovej analýzy je možné získať potrebné množstvo empirických dát, ktorých interpretácia má štatistickú relevantnosť a zistené závery sa dajú aplikovať aj na iné texty rovnakého typu“ (Tuhárska, 2014, s. 198). V našom výskume sme s využitím metódy kvantitatívnej korpusovej analýzy zisťovali, v akom rozsahu sa v slovenských publicistických textoch uplatňuje rodovo vyvážený jazyk s použitím feminizácie, resp. rodovej špecifikácie. Ako sme uviedli v kapitole 3, pod feminizáciou alebo rodovou špecifikáciou sa rozumie explicitné vyjadrenie rodu s uvádzaním oboch gramatických tvarov súčasne, a to buď paralelným pome-

¹³ Viac o korpusoch: Slovenský národný korpus. Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied: <https://korpus.sk/what.html> ^[6].

novaním so spojkou/bez spojky (*klienti a klientky*), s lomkou (*klienti/klientky*), alebo pomocou ďalších konfigurácií, v ktorých sa ženský rod signalizuje len gramatickou morférou (*klienti/ky*). Vo výskume sme upriamili pozornosť na **rodový paralelizmus, resp. rodovú symetriu** ako základný fenomén feminizácie. Rodovo vyvážený jazyk pritom vnímame ako komplexný spôsob vyjadrovania, s empatiou, ohľadmi a rodovú symetriu/asymetriu ako konkrétny jav, ktorý sa manifestuje lexikálne, má rôzne stupne a podoby a ktorý je len jedným z ukazovateľov rodovo vyváženého jazyka. Sledovali sme na jednej strane **plnovýrazový rodový paralelizmus, resp. plnovýrazovú rodovú symetriu** (manifestovanú prostredníctvom paralelných rodových dvojíc/označení osôb v plnom znení) a na druhej strane **čiasťočnú rodovú symetriu**, pri ktorej je rodovosť len naznačená prostredníctvom referenčného segmentu (prípony ženského rodu). S cieľom poukázať na rodový paralelizmus a jeho prejavy v slovenskom písanom jazyku sme v podkorpuse publicistických textov vyhľadávali označenia osôb v plnom znení, teda paralelné rodové dvojice so spojkou, s čiarkou a s lomkou v jednotnom a množnom čísle v oboch slovosledných variantoch (*učiteľ a/i učiteľka, učiteľka a/i učiteľ, učitelia a/i učiteľky, učiteľky a/i učitelia, učiteľ/učiteľka, učiteľka/učiteľ, učitelia/učiteľky, učiteľky/učitelia*), a neúplné koordinácie s lomkou s príponou ženského rodu v jednotnom a množnom čísle (*učiteľ/ka, učitelia/ky*). Pri skúmaní čiastočnej symetrie sme sa zamerali len na zistenie neúplných koordinácií s lomkou, pričom sme nevyhľadávali tvary so spojovníkom (napr. *učiteľ/-ka*) a neskúmali ani označenia so zátvorkou (napr. *učiteľ(ka)*).

Slovenský národný korpus (SNK) je elektronickou databázou slovenských textov, ktoré boli zozbierané od roku 1955 z rôznych štýlov, žánrov, vecných oblastí, regiónov a pod. Od roku 2009 sa nové korpusy zverejňujú v dvojročných intervaloch (porov. Šimková, Gajdošová, Kmeťová, Debnár, 2017, s. 23, 24). Jazykové prostriedky súčasného SNK sú rovnako ako korpusy iných jazykov lematizované (každému tvaru slova v texte je priradený jeho základný tvar) a morfológicky anotované (každému tvaru slova v texte sú priradené informácie o jeho morfológických kategóriách – porov. Šimková, Gajdošová, Kmeťová, Debnár, 2017, s. 93). V SNK sa vyhľadáva pomocou nástroja NoSketch Engine.¹⁴ Na vyhľadávanie jazykových prostriedkov v korpusoch SNK, ich triedenie a usporadúvanie sa používajú metódy korpusovej lingvistiky, ktoré sú v úzkom prepojení s matematickými a štatistickými metódami (porov. Šimková, Gajdošová, Kmeťová, Debnár, 2017, s. 10).

V našom výskume sme pracovali s podkorpusom publicistických textov s názvom *prim-8.0-public-inf* – podkorpus publicistických (informatívnych) textov s počtom 1 009 613 215 tokenov a 791 376 893 slov, v ktorom sú v SNK zaradené

¹⁴ <https://www.sketchengine.co.uk/> [7].

texty publicistického štýlu. K publicistickému štýlu sa popri štandardných publicistických textoch, akými sú články novin a časopisov, priradujú v databázach SNK aj administratívne texty a texty z niektorých internetových stránok a blogov (porov. Šimková, Gajdošová, Kmeťová, Debnár, 2017, s. 93). Kliknutím na vybraný podkorpus publicistických textov sme aktivovali príslušné dáta na vyhľadávanie jazykových informácií. Vyhľadávanie sme realizovali buď formou jednoduchého hľadania, alebo prostredníctvom vyhľadávania CQL pomocou regulárnych výrazov, teda reťazcov znakov a špeciálnych metaznakov.¹⁵ Aby sme v korpuse publicistických textov zistili výskyt plnovýrazových/paralelných pomenovaní so spojkou/bez spojky alebo s lomkou a ďalších konfigurácií, v ktorých sa ženský rod signalizuje len gramatickou morféomou, museli sme najskôr vytvoriť reťazce znakov a metaznakov, ktoré nám umožnili vyhľadať jazykové tvary s konkrétnymi zakončeniami.¹⁶ Keďže v slovenskom jazyku existuje široká škála zakončení pre dvojice podstatných mien ženského a mužského rodu v jednotnom aj v množnom čísle, museli sme tento fakt zohľadniť pri zostavovaní reťazcov znakov a metaznakov. Zamerali sme sa pritom na frekvencované dvojice zakončení jednotného a množného čísla podstatných mien, ktoré prichádzajú do úvahy na paralelné označenie mužov a žien v slovenčine, pričom reťazce znakov obsahovali pokyn na vyhľadávanie označení osôb v plnom znení s konkrétnou dvojicou zakončení so spojkou/čiarkou alebo lomkou v oboch slovosledných variantoch alebo pokyn na zistenie konfigurácií s lomkou s príponou ženského rodu (napr. *učiteľ' a učiteľ'ka, učiteľ'ka a učiteľ', učiteľ'/učiteľ'ka, učiteľ'ka/učiteľ', učiteľ'/ka, učiteľ'/ky*). Týkalo sa to nasledovných zakončení v jednotnom čísle: **teľ-teľ'ka+teľ'ka-teľ'** (*učiteľ'/učiteľ'ka*); **t-tka+tka-t** (*študent/študentka, kandidát/kandidátka, muzikant/muzikantka*); **nik-ička+ička-ník** (*tanečník/tanečnica*); **an-nka+nka-an** (*barman/barmanka*), **ár-rka+rka-ár** (*kuchár/kuchárka*), **or-orka+orka-or** (*profesor/profesorka*), **ik-ička+ička-ik** (*historik/historička*); **óg-ička+ička-óg** (*gynekológ/gynekologička, archeológ/archeologička*); **ák-čka+čka-ák** (*spevák/speváčka*); **ta-tka+tka-ta** (*starosta/starostka*); **ec-kyňa+kyňa-ec** (*vedec/vedkyňa*); **ač-ačka+ačka-ač** (*upratovač/upratovačka*); **ca-kyňa+kyňa-ca** (*spávca/správkyňa*).

Okrem toho sme v príslušných reťazcoch znakov zadávali pokyn na vyhľadávanie zakončení v množnom čísle: **lia-l'ky+l'ky-lia** (*priatel'ia/priatel'ky*); **ti-ty+ty-**

¹⁵ Rovnako ako v iných korpusových databázach ani v databáze SNK nie je možné čítať jednotlivé vybrané texty ako celok, ale vyhľadávajú sa v nich len slová, časti slov, spojenia a pod. Vyhľadané jazykové javy sa zobrazujú ako krátke kontexty zo všetkých textov obsiahnutých v korpuse – ako konkordancie, v ktorých sa zvyčajne uprostred jedného riadku textu nachádza kľúčové slovo alebo slová (porov. Šimková, Gajdošová, Kmeťová, Debnár, 2017).

¹⁶ Možnosti zadania a kombinovania znakov a metaznakov sme konzultovali s Mgr. Katarínou Gajdošovou, PhD., odborníčkou na vyhľadávanie pomocou nástrojov vyhľadávania v SNK, ktorá sa podieľala na vytvorení všetkých doteraz sprístupnených verzií SNK.

-*ti* (asistenti/ asistentky); *ci-čky+čky-ci* (čaišníci/čaišničky); *ovia/kyne+kyne/covia* (kolegovia/kolegyne); *ri-rky+rky-ri* (kuchári/kuchárky); *ci-kyne+kyne-ci* (zamestnanci/zamestnankyne); *ni-nky+nky-ni* (barmani/barmanky); *lia-ky+ky-lia* (manželia/manželky).

Na vyhľadanie označení osôb v plnom znení s použitím spojky, čiarky alebo lomky s dvojicou zakončení *ač-ačka* v jednom slovoslednom variante v jednotnom čísle v tvare nominatívu (napr. *predavač a predavačka; predavač i predavačka; predavač, predavačka; predavač/predavačka*) a vyhľadanie neúplných koordinácií s použitím lomky so zakončením *ač-čka* (napr. *predavač/ka*) sme použili nižšie uvedené reťazce znakov a metaznakov, pomocou ktorých sme v prvom kroku zobrazili konkordančný zoznam nájdených jazykových tvarov a následne z neho vygenerovali frekvenčný zoznam. Na obrázkoch 1, 2, 3 sú zobrazené ukážky konkordančných a frekvenčných zoznamov s použitými reťazcami znakov. Medzi vyhľadanými dvojicami slov sa okrem rodových dvojíc (napr. *predavač, predavačka*) nachádzali aj lexémy, ktoré nepatria do kategórie rodovo symetrických označení osôb (v nižšie uvedenom frekvenčnom zozname napr. lexémy *plánovač, kalkulačka* – obr. 1). Pretože v SNK nie je možné prostredníctvom dostupných nástrojov na vyhľadanie vygenerovať taký zoznam, ktorý by obsahoval len paralelné rodové dvojice, museli sme tieto lexémy z frekvenčných zoznamov vyčleniť manuálne.

Obr. 1: Rodové páry so spojkou/bez spojky so zakončením *ač-ačka* v nominatíve: [lemma_lc="+.ač" & word_lc="+.ač" & tag="S.m.*"] [word_lc="[ai,]"] [lemma_lc="+.ačka" & word_lc="+.ačka" & tag="S.f.*"]

Domov	Hľadané +.ač, S.m.*, [ai,], +ačka, S.f.* 36 (0,04 na milión) ARF: 6,14
Nové hľadanie	
Zoznam slov	Strana 1 z 2 Prejsť Ďalšia Posledná
Informácie o korpuse	SME2010/08 , v ktorej je bežkyňa, skokanky, vrhač i vrhačka , sa zvykne hovoriť „generácia žilských juniorských
	MYNSP2007/44 : Onhajzer R. - Potraviny, Púchov <p>sp> Predavač, predavačka : Tarnek Anton - Unitech, Púchov <p>sp> Priprávar
	MYNSP2007/30 Zdenko Michalec - Delta, Pov. Bystrica <p>sp> Predavač, predavačka : Michálek mäso údeniny: Pov. Bystrica <p>
	MYNSP2007/34 Zdenko Michalec - Delta, Pov. Bystrica <p>sp> Predavač, predavačka : Michálek mäso údeniny: Pov. Bystrica <p>
Uložiť	MYNSP2007/41 : Onhajzer R. - Potraviny, Púchov <p>sp> Predavač, predavačka : Tarnek Anton - Unitech, Púchov <p>sp> Prevádzkar
Možnosti	MYNSP2013/26 , Pov. Bystrica tešár - GastroJas Jasenica upratovač, upratovačka - Žilinská regionálna železnica, Pov. Bystrica
zobrazenia	MYNSP2007/36 Zdenko Michalec - Delta, Pov. Bystrica <p>sp> Predavač, predavačka : Michálek mäso údeniny, Pov. Bystrica <p>
KWIC	MYNSP2007/45 : Onhajzer R. - Potraviny, Púchov Predavač, predavačka : Tarnek Anton - Unitech, Púchov Prevádzkový
Veta	MYNSP2007/42 : Onhajzer R. - Potraviny, Púchov <p>sp> Predavač, predavačka : Tarnek Anton - Unitech, Púchov <p>sp> Priprávar
Triedenie	MYNSP2008/03 : Onhajzer R. - Potraviny, Púchov Predavač, predavačka : Tarnek Anton - Unitech, Púchov Predavač
Ľavý kontext	MYNSP2013/24 - Žilinská regionálna železnica, Pov. Bystrica upratovač, upratovačka - Žilinská regionálna železnica, Pov. Bystrica
Pravý kontext	MYNSP2007/40 Ing. Klimaszewski, Primex Pov. Bystrica <p>sp> Predavač, predavačka : Michálek mäso údeniny: Pov. Bystrica <p>
KWIC	MYNSP2007/38 Zdenko Michalec - Delta, Pov. Bystrica <p>sp> Predavač, predavačka : Michálek mäso údeniny: Pov. Bystrica <p>

Domov	Frekvenčný zoznam
Nové hľadanie	Frekvenčný limit: 0 Nastaviť limit
Zoznam slov	
Informácie o korpuse	
Uložiť	
Konkordancia	
Frekvencia	
Tagy KWIC	
Tvary KWIC	

	word	Frekvencia	
☐	Predavač, predavačka	27	<div style="width: 27px; height: 10px; background-color: #0070c0;"></div>
☐	upratovač, upratovačka	3	<div style="width: 3px; height: 10px; background-color: #0070c0;"></div>
☐	predavač, predavačka	2	<div style="width: 2px; height: 10px; background-color: #0070c0;"></div>
☐	plánovač, kalkulačka	2	<div style="width: 2px; height: 10px; background-color: #0070c0;"></div>
☐	vrhač i vrhačka	1	<div style="width: 1px; height: 10px; background-color: #0070c0;"></div>
☐	Sťahč i sedačka	1	<div style="width: 1px; height: 10px; background-color: #0070c0;"></div>

[2]

Obr. 2: Rodové páry s lomkou so zakončením **ač-ačka** v nominatíve:

[word_lc="*.ač"|lemma_lc=".ač"] [word_lc=""/"|lemma_lc=""/"] [word_lc="*.ač-ka"|lemma_lc=".ačka"]

Domov	
Nové hľadanie	Hľadané: *ač, .ač, /, .ačka, .ačka 13 (0,01 na milión) ARF: 6,53
Zoznam slov	MYZ2011/34 divadlo Žitina prijme do TPP pracovníka na pozíciu stavač/stavačka javitských dekorácií. Požadavky: SŠ vzdelanie,
Informácie o korpuse	MYHN2015/19 o., info@boardparadise.sk Predavač/predavačka - Soňa Uhlířová LÚČKY, 430279, potravinylucky
Uložit	MYHN2015/19 /ka - Eduard Dian DIAN, 0904544709 Predavač/predavačka športových potrieb - Outdoor Slovakia s.r
Možnosti zobrazenia	SME2016/08 " </p><p> Cheesecake na tri spôsoby </p><p> Ak ste pravidelný vymetač / vymetačka kaviarmi, tak nad tabuľatýdňovým výberom receptov mož
KWIC	HN2004/03 . Zachádza to až tak ďaleko, že rozprávač/rozprávačka knihy nemá celkom jasno ani v tom,
Veta	SME2007/09 NOSLUŠ, s. r. o. </p><p> Predavač/predavačka , Kožice, obchodné centrum Cassovia, Byteworks
Triedenie	SME2007/07 MANPOWER SLOVENSKO s.r.o. </p><p> Predavač/Predavačka , Bratislava, MANPOWER SLOVENSKO s.r
Lavy kontext	HN2009/09 . t. o., Bratislavský kraj </p><p> Predavač/predavačka </p><p> Marks&Spencer, Bratislavský kraj </p><p><
Pravý kontext	MYHN2014/06 , 0918777601, bozok@bpcsecurity.sk </p><p> Predavač/predavačka - Inertiz s.r.o.
Referencie	MYHN2015/18 /ka - Eduard Dian DIAN, 0904544709 Predavač/predavačka športových potrieb - Outdoor Slovakia s.r
Premiešať	SME2007/07 -SKO s.r.o. </p><p> Predavač/predavačka v predajni so značkovým oblečením, Bratislava,
Vzorka	MYHN2015/16 .majerova@pd.coop.sk </p><p> Predavač/predavačka - Soňa Uhlířová LÚČKY, 430279, potravinylucky
Filter	MYHN2015/18 predavačka - Jozef Kopál - Latex, 0903205261 Predavač/predavačka - Soňa Uhlířová LÚČKY, 430279, potravinylucky
Obstať	

Domov	
Nové hľadanie	Frekvenčný zoznam
Zoznam slov	Frekvenčný limit: 0 <input type="text"/> <input type="button" value="Nastaviť limit"/>
Informácie o korpuse	
Uložit	
konkordancia	
Frekvencia	
Tagy KWIC	
Tvary KWIC	
ID dokumentov	
Trendy	

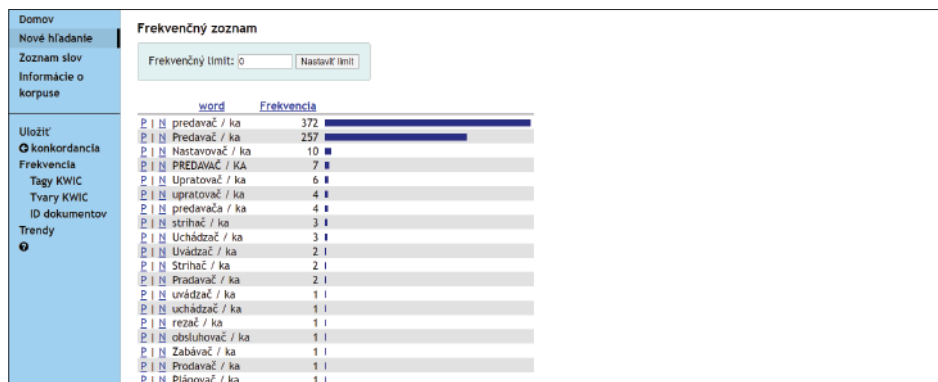
word	Frekvencia
P N Predavač / predavačka	8
P N Predavač / predavačka	2
P N vymetač / vymetačka	1
P N stavač / stavačka	1
P N rozprávač / rozprávačka	1

[2]

Obr. 3: Neúplné koordinácie so zakončením **ač-ačka** s použitím lomky v nominatíve:

[word_lc="*.ač"|lemma_lc="*.ač"] [word_lc=""/"|lemma_lc=""/"] [word_lc="*.ač-ka"|lemma_lc="ka"]

Domov	
Nové hľadanie	Hľadané: *ač, /, ka 679 (0,67 na milión) ARF: 86,98
Zoznam	Začiatok nového hľadania v korpuse: 1 z 34 <input type="button" value="Prejsť"/> <input type="button" value="Časť"/> <input type="button" value="Posledná"/>
Informácie o korpuse	MYTU2008/42 pokladník/čka 95 Sk/h, predavačka , dokladanie tovaru 85 Sk/h,
Uložit	MYHN2011/39 pallet), č.č. 5455610 </p><p> Predavačka - M.S.-MGNT (
Možnosti zobrazenia	MYBB2007/46 pokladník/čka 110 Sk/h, predavačka = doklad. tovaru 86 Sk/h
KWIC	MYLI2007/27 <p> v Ružomberku </p><p> hľadáme schopných pracovníkov na pozíciu: </p><p> PREDÁVAČ/KA (na pinj alebo skrátený úväzok)
Veta	MYHN2013/06 predaj nábytku), Včelárska 1, Prievidza </p><p> Predavačka - TOTIUS (aranžovanie živých kvetín, prax
Triedenie	MYZP2007/45 pokladník/čka 108 Sk/h, predavačka = doklad. tovaru 84 Sk/h
Lavy kontext	MYBB2008/32 pokladník/čka 95 Sk/h, predavačka = doklad. tovaru 86 Sk/h
Pravý kontext	MYHN2011/41 SBS), č.č. 0910874638 Predavačka - M.S.-MGNT (
KWIC	MYNSP2007/41 pokladník/čka 96 Sk/h, predavačka 84 Sk/h, sklad elektronika 90
Referencie	MYTZ2008/46 pokladník/čka 110 Sk/h, predavačka , dokladanie tovaru 85 Sk/h,
Premiešať	MYHN2013/05 telefonicky), č.č. 0905711495 </p><p> Predavačka v novinovom stánku - JANA LETAVÁ/OVÁ (prax
Vzorka	MYTZ2007/44 pokladník/čka 108 Sk/h, predavačka = doklad. tovaru 84 Sk/h
Filter	MYTO2007/42 pokladník/čka 96 Sk/h, predavačka 84 Sk/h, sklad elektronika 90
Obstať	HN2010/04 " upozorňuje Martinková. </p><p> Najčastejšie brigádnické pozície </p><p> predavačka </p><p> pokladník </p><p> - samostatný účtovník
1. výskyt v dokumente	MYHN2013/13 produktov), č.č. 0903255849 </p><p> Predavačka / skladník - MEGAS-HOP (miesto
Frekvencia	MYHN2011/36 z jakubcova@azet.sk) </p><p> Predavačka - MEGASHOP (ien občan so ZP,
Tagy KWIC	MYHN2013/31 Korzo), č.č. 0908161613 </p><p> Predavačka na žerpacovej stanici - CIBULKA, s.
	MYTO2008/34 pokladník/čka 95 Sk/h, predavačka = doklad. tovaru 86 Sk/h
	MYHN2014/17 sk), č.č. 0914333692 </p><p> Upratovačka - Ingrid Švecová - INBA (upratovacie práce
	MYTU2008/47 pokladník/čka 110 Sk/h, predavačka , dokladanie tovaru 85 Sk/h,
	Strana 1 z 34 <input type="button" value="Prejsť"/> <input type="button" value="Časť"/> <input type="button" value="Posledná"/>

[2]

Rovnakým spôsobom sme postupovali pri vyhľadávaní paralelných rodových dvojíc s ďalšími dvojicami zakončení v oboch slovosledných variantoch, ako aj pri vyhľadávaní neúplných koordinácii s príponou. Aby sme zistili tvary v rôznych pádoch, museli sme v reťazcoch obmieňať znaky a metaznaky a reťazce opakovane zadávať do vyhľadávania CQL. Na zobrazenie zoznamu jazykových foriem s absolútnou frekvenciou každého výrazu sme použili funkciu *FREKVENCIA* z hlavného menu. Pomocou ďalších funkcií (*viacúrovňová frekvenčná distribúcia*, *vytvoriť frekvenčný zoznam*) sme zobrazili frekvenčný zoznam rodovo symetrických označení osôb. Vygenerované frekvenčné zoznamy sme skúmali ďalej v súlade so stanoveným cieľom. V nasledujúcej kapitole uvádzame zistené výsledky výskumu.¹⁷

5. VÝSLEDKY KORPUSOVEJ ANALÝZY – PREJAVY RODOVEJ SYMETRIE V SLOVENČINE

Predmetná kapitola zobrazuje výsledky kvantitatívnej analýzy korpusu publicistických (informatívnych) textov prim-8.0-public-inf v databáze SNK. Naším cieľom bolo poukázať na používanie rodovo vyváženého jazyka v publicistických a informatívnych textoch s použitím feminizácie a sledovať rodovú symetriu v slovenčine ako základný jav feminizácie. V súlade s týmto cieľom sme sledovali plnovýrazovú rodovú symetriu v slovenčine manifestovanú lexikálne prostredníctvom paralelných rodových dvojíc a neúplnú/čiastočnú rodovú symetriu uplat-

¹⁷ Problematike používania rodovo symetrického jazyka v slovenčine a nemčine a jeho výskumu s použitím metód korpusovej analýzy textov sa venuje aj publikácia *Rodovo symetrický jazyk v slovenškom a nemeckom jazykovom prostredí v kontexte európskej jazykovej politiky a gender mainstreamingu* (Štefaňáková, 2020), v ktorej sú bližšie predstavené spôsoby vyhľadávania rodovo symetrických jazykových foriem s použitím rôznych dvojíc zakončení v slovenčine.

ňovanú prostredníctvom neúplných koordinácií/konfigurácií s feminínnym segmentom v textoch. V snahe poukázať na tieto javy sme vo vybranom podkorpuse zisťovali výskyt plnovýrazových rodových označení (označení osôb v plnom znení) so spojkou, s čiarkou a s lomkou v jednotnom a množnom čísle a neúplných koordinácií, pričom sme sa zamerali na konfigurácie s príponou ženského rodu s použitím lomky v jednotnom a množnom čísle (*učiteľ/ka, učitelia/ky*). Do výskumu sme nezahrnuli tvary so spojovníkom s použitím lomky (napr. *učiteľ/-ka*) ani tvary so zátvorkou (napr. *učiteľ(ka)*). Náš výskum má orientačný charakter, pretože je náročné zistiť presný počet rodovo symetrických označení osôb v skúmanom korpuse textov v SNK pri takom širokom spektre dvojíc zakončení v jednotnom a množnom čísle v slovenčine.

5.1 Plnovýrazová rodová symetria

V nasledujúcej podkapitole sumarizujeme výsledky kvantitatívnej korpusovej analýzy v podkorpuse publicistických a informatívnych textoch v SNK a poukazujeme na plnovýrazový rodový paralelizmus ako jeden z prejavov rodovej symetrie v textoch. V prípade plnovýrazového paralelizmu, resp. plnovýrazovej rodovej symetrie ide o jav, keď sa na označovanie osôb používajú paralelné rodové dvojice (označenia osôb v plnom znení). V našom výskume sme osobitne sledovali používanie plnovýrazových rodových dvojíc (označení osôb v plnom znení) so spojkou/s čiarkou a plnovýrazových rodových dvojíc s lomkou, pretože tieto dva spôsoby sa odporúčajú alternatívne používať na paralelné označovanie osôb, na čo poukazuje aj príručka Rady Európy s názvom *Inkluzívna komunikácia v rámci GSR*.¹⁴ Predpokláame preto, že paralelné koordinácie s použitím spojky/s čiarkou a koordinácie s lomkou sa budú uplatňovať v textoch v porovnateľnej miere. Tabuľka 1 poskytuje prehľad o výskyte tvarov plnovýrazových rodových dvojíc so spojkou a s čiarkou a tabuľka 2 zobrazuje výskyt plnovýrazových dvojíc s lomkou podľa použitých dvojíc zakončení v jednotnom a množnom čísle. Možno z nich vyčítať aj rodové páry s najvyššou frekvenciou výskytu (napr. najfrekvencovanejší rodový pár so spojkou/s čiarkou s dvojicou zakončení *tel'-tel'ka/tel'ka-tel'* v korpuse publicistických textov je tvar *hostiteľka a hostiteľ'* v nominatíve¹⁸ s počtom 7 výskytov).

¹⁸ Za najfrekvencovanejšími označeniami osôb/rodovými párami v nominatíve sa neskrývajú lemy zastupujúce paradigmy tvarov v rôznych pádoch. V texte pod tabuľkami interpretujeme výsledky, ktoré vyplynuli z korpusovej analýzy textov.

5.1.1 Plnovýrazové rodové dvojice so spojkou/s čiarkou

Tab. 1: Feminizácia – plnovýrazová rodová symetria v texte. Prehľad výskytu tvarov so spojkou/s čiarkou podľa použitých dvojíc zakončení

Plnovýrazové dvojice so spojkou/s čiarkou so zakončením v jednotnom čísle	Počet všetkých výskytov	Rodové páry s najvyššou frekvenciou výskytu ¹⁹	Počet výskytov
teľ-teľka teľka-teľ	17	<i>hostiteľka a hostiteľ</i>	7
t-tka tka-t	43	<i>asistentka, asistent</i>	7
ník-níčka níčka-ník	203	<i>pokladník, pokladníčka</i>	74
an-anka anka-an	13	<i>občan a občianka</i>	5
ar-rka rka-ar	5	<i>korčuliar a korčuliarka</i>	2
or-rka rka-or	31	<i>profesor, profesorka</i>	15
ik-čka čka-ik	5	<i>vnučka a vnúčik</i>	2
óg-ička ička-óg	4	<i>pedagóg, pedagogička</i> <i>psychológ a psychologička</i> <i>psychologička, psychológ</i> <i>sociológ, sociologička</i>	1 1 1 1
ák-čka čka-ák	15	<i>spevák a speváčka</i>	8
ta-tka tka-ta	11	<i>basketbalista a basketbalistka</i>	3
ec-kyňa kyňa-ec	27	<i>spolujazdkyňa a spolujazdec</i> <i>športovec a športovkyňa</i>	3 3
ač-ačka ačka-ač	33	<i>predavač, predavačka</i>	29
ca-kyňa kyňa-ca	60	<i>správca a správkyňa</i>	40
Plnovýrazové dvojice so spojkou/s čiarkou v jednotnom čísle spolu	413		

¹⁹ Lexikálne dvojice v nominatíve uvedené v tabuľke reprezentujú konkrétne tvary, nie celé paradigmy tvarov.

Plnovýrazové dvojice so spojkou/ s čiarkou s dvojicou zakončení v množnom čísle	Počet všetkých výskytov	Rodové páry s najvyššou frekvenciou výskytu	Počet výskytov
lia-ľky ľky-lia	240	čítatelia a čitateľky učiteľky a učítelia	38 38
ti-ťky ťky-ti	433	študenti a študentky	50
ci-čky čky-ci	1554	žiaci a žiačky rehoľníci a rehoľničky	469 167
ovia-kyne kyne-ovia	72	záujemcovia a záujemkyne	13
ri-rky rky-ri	711	juniori, juniorky	126
ci-kyne kyne-ci	311	bežci a bežkyne	62
ni-nky nky-ni	71	Barani a Baranky ²⁰	13
Plnovýrazové dvojice so spojkou/s čiarkou v množnom čísle spolu	3 392		
Plnovýrazové dvojice so spojkou/s čiarkou – celkový počet	3 805		

[2]

Z údajov v tabuľke 1 vyplýva, že v publicistických a informatívnych textoch významne prevládajú plnovýrazové rodové dvojice v množnom čísle (3392 výskytov) nad dvojicami v jednotnom čísle (413 výskytov). Najčastejšie používaným rodovým párom so spojkou/s čiarkou je pár **žiaci a žiačky**, ktorý sa v publicistických textoch vyskytol 469-krát. V podkorpuse textov celkove prevládajú rodové páry so zakončením **ci-čky** s počtom 1554 výskytov. Z tabuľky 1 možno vyčítať aj ďalšie najfrekvencovanejšie rodové páry v skúmanom podkorpuse textov s použitím príslušných dvojíc zakončení v jednotnom a množnom čísle, napr. *pokladník, pokladnička; správca a správkyňa; predavač, predavačka; profesor, profesorka; rehoľníci a rehoľničky; juniori, juniorky* a pod. Najvyššiu frekvenciu výskytu vykazovali tvary v nominatíve. Z korpusovej analýzy vyplynulo, že v jednotnom čísle sa rodové páry so spojkou/s čiarkou používajú len v malom počte.

Na fenomén plnovýrazovej rodovej symetrie v textoch poukazujeme aj prostredníctvom ďalších nižšie uvedených príkladov rodových párov so spojkou/s čiarkou

²⁰ Označenie osôb narodených v astrologickom/zvieratníkovom znamení Barana v mužskom a ženskom rode množného čísla.

kou. Vzhľadom na obmedzený priestor uvádzame len výber rodových dvojíc v tvare nominatívu, ktoré boli zistené pri jednotlivých pároch zakončení v SNK. Tieto príklady svedčia o uplatňovaní širokého spektra plnovýrazových rodových dvojíc so spojkou a s čiarkou v slovenčine, a to najmä v množnom čísle.

Zakončenia: nik-nička, nička-ník
čašník, čašníčka; družstevník a družstevníčka; kaderník, kadernička; kaderník a kadernička, klobočníčka, klobočník; knihovníčka a knihovník; mládežník a mládežníčka; panovník, panovníčka; pokladník, pokladníčka; pokladník, pokladníčka; pracovník, pracovníčka; služobník, služobníčka; tajomník, tajomníčka ^[2]
Zakončenia: t-tka, tka-t
asistent, asistentka; asistentka, asistent; interpret, interpretka; asistent a asistentka; farmaceut, farmaceutka; interpret a interpretka; kamarát a kamarátka; kamarát, kamarátka; kandidát i kandidátka; kandidát, kandidátka; komediantka a komediant, kozmonaut a kosmonautka; muzikant, muzikantka; policajt a policajtká; respondent a respondentka; respondent, respondentka; študent a študentka; študent, študentka ^[2]
Zakončenia: ca-kyňa, kyňa-ca
obhajkyňa, obhajca; príjemca, príjemkyňa; správca a správkyňa ^[2]
Zakončenia: ač-ačka, ačka-ač
predavač, predavačka; upratovač, upratovačka; vrhač i vrhačka ^[2]
Zakončenia: ci-čky, čky-ci
alkoholici a alkoholičky; amici a amičky; bojovníci a bojovníčky; čašníci, čašníčky; čašníčky a čašníci; diváčky a diváci; divadelníci a divadelníčky; dobrovoľníci a dobrovoľníčky; dobrovoľníci i dobrovoľníčky; dobrovoľníčky a dobrovoľníci; dospeláci a dospeláčky; drsníci a drsníčky; herci a herečky; herci i herečky; herečky a herci; historici a historičky; historici, historičky; hudobníci a hudobníčky; kaderníci a kaderničky; katolíci a katolíčky; kibucníci a kibucníčky; koledníci a koledníčky; komici a komičky; kritici a kritičky; májovníci a májovníčky; maniaci a maniačky; milovníci a milovníčky; mládežníci a mládežníčky; mlatici a mláťačky; nasledovníci a nasledovníčky; návštevníci a návštevníčky; odborníci a odborničky; pamätníci a pamätníčky; panovníci a panovníčky; päťdesiatníci a päťdesiatničky; päťdesiatničky a päťdesiatníci; pokladníci a pokladníčky; politici a političky; poručníci a poručníčky; pracovníci a pracovníčky; pracovníci i pracovníčky; právnicki a právničky; právnicki i právničky; pravníci a pravnučky; pravnučky a pravníci; príslušníci a príslušničky; prváci a prváčky; pútnici a pútničky; rehoľníci i rehoľníčky; rehoľníci, rehoľníčky; rehoľníčky i rehoľníci; robotníci a robotníčky; robotníčky a robotníci; roľníci i roľníčky; rovesníci a rovesničky; siláci a siláčky; speváci a speváčky; speváčky a speváci; spolupracovníci a spolupracovníčky; spolužiaci a spolužiačky; spolužiaci i spolužiačky; strániaci a straničky; školáci a školáčky; tanečníci a tanečníčky; tanečníčky a tanečníci; tanečníčky i tanečníci; technici a techničky; účastníci a účastníčky; účtovníci a účtovníčky; úderníčky a úderníci; úradníci a úradničky; útočníci a útočníčky; vinníci a vinníčky; vnuci a vnučky; vnučky a vnuci; vojaci a vojačky; vojaci i vojačky; vrstovníci a vrstovníčky; výskumníci a výskumníčky; vysokoškoláci a vysokoškoláčky; výtvarníci a výtvarničky; výtvarníci i výtvarničky; Záhoráčky a Záhoráci; Záhoráčky, Záhoráci; zákazníci a zákazníčky; zborníčky a zborníci; zdravotníci a zdravotníčky; žiaci a žiačky; žiačky i žiaci; živnostníci a živnostníčky ... ^[2]

Zakončenia: <i>ri-rky, rky-ri</i>
autori a autorky; autorky a autori; aktéri a aktérky; aktéri i aktérky; animátori a animátorky; animátorky a animátori; audítori a audítorky; audítori, audítorky; autori i autorky; autori, autorky; bábkari a bábkarky; blogeri a blogerky; blogéri, blogérky; cukrárky a cukrári; čipkárky a čipkári; dejepisárky a dejepisári; dizajneri, dizajnerky; doktori a doktorky; doktorky a doktori; fajčiari a fajčiarky; farári a farárky; filmári a filmárky; filmárky a filmári; frajeri a frajerky; hackeri a hackerky; hádzanári a hádzanárky; hádzanárky a hádzanári; iniciátori a iniciátorky; Íri a Írky; Írky a Íri; jednotkárky a jednotkári; junióri a juniorky; junióri, juniorky; kacírky a kacíri; kajakári a kajakárky; kajakári, kajakárky; kajakárky a kajakári; kladivári a kladivárky; kolkári a kolkárky; komisárky a komisári; korčuliari a korčuliarky; krasličiarke a krasličiarke; krasokorčuliarky a krasokorčuliari; krčmárky a krčmári; kronikári a kronikárky; kuchári a kuchárky; kuchárky, kuchári; kuchárky a kuchári; kuchárky i kuchári; kurátori a kurátorky; kurátorky a kurátori; legionári a legionárky; lekári a lekárky; lekári, lekárky; lekárky, lekári; lektori a lektorky; lyžiarke a lyžiarke; mačkári a mačkárky ²¹ ; mačkárky a mačkári; magisterky, magistri; magistri a magisterky; majstri a majsterky; maliari a maliarky; manažéri a manažérky; manažérky a manažéri; maskéri a maskérky; matrikári a matrikárky; matrikárky a matrikári; ministerky a ministri; ministri a ministerky; ministri, ministerky; misionári a misionárky; moderátori a moderátorky; moderátorky a moderátori; návrhári a návrhárky; novinári, novinárky; novinári a novinárky; operátori a operátorky; operátori, operátorky; organizátori a organizátorky; partneri a partnerky; partnerky a partneri; pedikérky a pedikéri; pekári a pekárky; pekári, pekárky; pionieri a pionierky; pionieri, pionierky; pionierky a pionieri; prekážkari a prekážkarky; premiéri a premiérky; presbyteri a presbyterky; primátori a primátorky; primátorky i primátori; primátorky, primátori; profesori a profesorky; profesori, profesorky; proletári a proletárky; puškári a puškárky; recitátori a recitátorky; recitátorky a recitátori; recitátorky i recitátori; redaktori a redaktorky; redaktorky a redaktori; reformátorky i reformátori; rybári a rybárky; sanitári a sanitárky; sanitárky a sanitári; sekretárky a sekretári; sekretárky, sekretári; senátori, senátorky; seniori a seniorky; seniori, seniorky; slalomári a slalomárky; sochári a sochárky; striptéri a striptérky; škôlkari a škôlkarky; škôlkari, škôlkarky; šoféri a šoférky; šprintéri a šprintérky; Švajčiari i Švajčiarky; Švajčiarky a Švajčiari; tipéri a tipérky; tréneri a trénerky; triptéri a triptérky ²² ; trojbojári a trojbojárky; veľmajstri a veľmajsterky; vodníci a vodníčky; východiarky a východníci; výškari a výškarky; záhradkári a záhradkárky; zjazdári a zjazdárky; žandári a žandárky ... ^[2]
Zakončenia: <i>ti-ty, ty-ti</i>
absolventi a absolventky; absolventky a absolventi; adepti a adeptky; advokátky a advokáti; aktivistky a aktivisti; anglisti a anglistky; architekti a architektky; asistenti a asistentky; asistentky a asistenti; astronauti a astronautky; atlétky a atléti; basketbalistky a basketbalisti, basketbalisti a basketbalistky; biatlonisti a biatlonistky; cyklistky i cyklisti; cimbalisti a cimbalistky; delegátky, delegáti; demokratky a demokrati; ekofeministky a ekofeministi; experti a expertky; feministky a feministi; finalistky a finalistky; florbalisti a florbalistky; florbalistky a florbalisti; folkloristi a folkloristky; futbalisti a futbalistky; futbalistky a futbalisti; gymnasti, gymnastky; gymnastky, gymnasti; hokejisti a hokejistky; kadeti i kadetky; kadeti, kadetky; kamaráti a kama-

²¹ Slová označujúce chovateľa, chovateľku a milovníka, milovníčku mačiek. Tieto slová M. Považaj usúvzťazňuje s pomenovaniami ako napr. psičkář/psičkar „kto chová psa alebo psov, kto má rád psy“ a koničkář „kto má záujem o kone“ uvedené v Krátkom slovníku slovenského jazyka, 1997 (Považaj, 2014, s. 36 – 38).

²² Označenie osôb, ktoré robia výlety (trip znamená v angličtine výlet).

rátky; kamaráti, kamarátky; kamarátky, kamaráti; kandidáti a kandidátky; kandidátky a kandidáti; karatisti a karatistky; klienti a klientky; masturbanti a masturbantky; maturanti a maturantky; medailisti a medailistky; miništranti a miništrantky; pacientky a pacienti; pesimistky, pesimisti; producenti a producentky; poeti a poetky; poetky a poeti; prostitúti a prostitútky; prostitútky a prostitúti; publicisti a publicistky, reprezentanti a reprezentantky; respondentky a respondenti; scenáristky a scenáristi; slovakisti a slovakistky; sólisti a sólistky; tenisti a tenistky; študenti a študentky; študentky a študenti; študenti i študentky; študentky, študenti; študenti, študentky; telefonisti a telefonistky; volejbalisti a volejbalistky; volejbalisti i volejbalistky; volejbalisti, volejbalistky; volejbalistky a volejbalisti ... ^[2]
Zakončenia: <i>lia-l'ky, l'ky-lia</i>
čítatelia a čitateľky; čitateľky a čítatelia; čitateľky i čítatelia; dobyvatelia a dobyvatel'ky; dopisovatelia a dopisovateľky; hlásatelia a hlásateľky; hlásatelia, hlásateľky; hlásateľky a hlásatelia; chovatelia a chovateľky; nepriatelia a nepriateľky; používatelia a používatel'ky; predstaviteľky a predstavitelia; obyvatelia a obyvateľky predstavitelia a predstavitel'ky; priatelia a priateľky; učitelia, učiteľky; učiteľky, učitelia; vychovávatelia a vychovávateľky; vyšetrovatelia a vyšetrovatel'ky; zakladatelia a zakladateľky; zbožňovatelia a zbožňovateľky ... ^[2]
Zakončenia: <i>ci-kyne, kyne-ci</i>
bezdomovci a bezdomovkyne; bežci a bežkyne; bežci i bežkyne; bežci, bežkyne; birmovan-ci a birmovankyne; blíženci a blíženkynke; horolezci, horolezkyne; chodci a chodkyne; jazdci a jazdkyne; jednotlivci a jednotlivkyne; jednotlivci, jednotlivkyne; krasojazdkyne a krasojazdci; lovci a lovkynke; maratónci a maratónkyne; maratónkyne a maratónci; mudrci a mudrkyne ²³ ; nadšenci a nadšenkyne; neplavci a neplavkyne; odchovankyne a odchovanci; oslávenci a oslávenkynke; otroci a otrokynke; plavci a plavkyne; plavkyne a plavci; poslankyne, poslanci; poslanci a poslankyne; poslankyne a poslanci; strelci a strelkyne; športovci a športovkyne; športovci, športovkyne; Turci a Turkyne; umelci a umelkyne; umelkyne a umelci; umelkyne, umelci; vedci a vedkyne; veľvyslanci a veľvyslankyne; veľvyslankyne a veľvyslanci; vešci a veštkyne; vytrvalci a vytrvalkyne; zamestnanci a zamestnankyne; zamestnankyne a zamestnanci; zverenci a zverenkyne; zverenkyne a zverenci ^[2]

5.1.2 Plnovýrazové rodové dvojice s lomkou

Tab. 2: Feminizácia – plnovýrazová rodová symetria v texte. Prehľad výskytu tvarov s lomkou podľa použitých dvojíc zakončení

Plnovýrazové dvojice s lomkou s dvojicou zakončení v jednotnom čísle	Počet všetkých výskytov	Rodové páry s najvyššou frekvenciou výskytu	Počet výskytov
teľ-teľka teľka-teľ	135	<i>riaditeľ/a/riaditeľky</i>	45
ač-ačka ačka-ač	25	<i>predavača/predavačku</i>	12
er-ka ka-er	86	<i>partnera/partnerku</i>	33

²³ „... Aj ja si rád užívam ten zvláštny vzťah a niečo silné vo vzduchu, až sa mi žiada napísať niečo silné, bojím sa však, že si to všimnú naši sociálne citiaci **mudrci a mudrkyne**, a budú to chcieť v mene pokroku zveľadiť ...“ (<https://www.tyzden.sk/casopis/5823/usami-michala-kascaka-200950/>).

an-anka anka-an	14	<i>barmana/barmanku</i>	6
ca-kyňa kyňa-ca	77	<i>zástupca/zástupkyňa</i>	40
óg-ička ička-óg	2	<i>gynekológa/gynekologičky</i> <i>sexuológa/sexuologičky</i>	1 1
el-elka elka-el	226	<i>manžela/manželky</i>	92
t-ka ka-t	95	<i>pacienta/pacientky</i>	22
ik-ička ička-ik	34	<i>právnik/právnička</i>	6
iak-ačka ačka-iak	6	<i>spolužiaka/spolužiačku</i>	1
ec-kyňa kyňa-ec	24	<i>športovec/športovkyňa</i>	8
Plnovýrazové dvojice s lomkou v jednotnom čísle spolu	724		
Plnovýrazové dvojice s lomkou s dvojicou zakončení v množnom čísle	Počet všetkých výskytov	Rodové páry s najvyššou frekvenciou výskytu	Počet výskytov
lia-lky lky-lia	5	<i>manželia/manželky</i>	3
ti-tky tky-ti	8	<i>študenti/študentky</i>	5
ci-čky čky-ci	28	<i>žiaci/žiačky</i>	15
ovia-kyne kyne-ovia	1	<i>kolegovia/kolegyne</i>	1
ri-rky rky-ri	15	<i>juniori/juniorky</i>	7
ci-kyne kyne-ci	3	<i>zamestnanci/zamestnankyne</i>	2
Plnovýrazové dvojice s lomkou v množnom čísle spolu	60		
Plnovýrazové dvojice s lomkou – celkový počet	784		

[2]

Tabuľka 2 zobrazuje fenomén plnovýrazovej symetrie a poskytuje prehľad o výskyte **paralelných rodových dvojíc s lomkou** v skúmanom podkorpuse textov. Z údajov v tabuľke vyplýva, že v publicistických textoch sa vo väčšom počte používajú paralelné rodové dvojice s lomkou v jednotnom čísle (724 výskytov) ako

dvojice v množnom čísle (60 výskytov). Najfrekvencovanejším rodovým párom s lomkou v skúmanom podkorpuse textov je tvar *manžela/manželky* s počtom 92 výskytov. V textoch celkove prevládajú rodové dvojice s lomkou so zakončením *el-ka/ka-el* (226 výskytov). Z tabuľky 2 možno vyčítať aj ďalšie najfrekvencovanejšie rodové dvojice s lomkou v jednotnom a množnom čísle v konkrétnom páde, napr. *žiaci/žiačky; riaditeľa/riaditeľky; zástupca/zástupkyňu; partnera/partnerku; pacienta/pacientky; junióri/juniorky* a pod. Korpusová analýza ukázala, že plnovýrazové rodové dvojice s použitím lomky v množnom čísle sa v publicistických a informatívnych textoch uplatňujú len v malej miere.

Prejavu plnovýrazovej rodovej symetrie v textoch možno sledovať aj na ďalších nižšie uvedených príkladoch plnovýrazových rodových dvojíc s použitím lomky v jednotnom a množnom čísle. Keďže rodové páry s lomkou sa v tvare nominatívu vyskytovali v menšom počte ako plnovýrazové dvojice so spojkou/s čiarkou, zahrnuli sme do zoznamov rodové dvojice s lomkou vo všetkých pádoch, v ktorých sa páry s príslušným zakončením našli v SNK.

Zakončenia: <i>teľ-teľka, teľka-teľ</i>
čítateľ/čítateľka; čítateľka/čítateľ, čítateľ/a/čítateľku; čítateľ/a/čítateľky; držiteľ/om/drži- teľkou; hlásateľ/hlásateľka; konateľ/a/konateľky; majiteľ/ka/majiteľ; majiteľ/majiteľka; nepriateľ/ka/nepriateľ; nositeľ/om/nositeľkou; nositeľ/ke/nositeľovi; páchatel/páchatelka; podnikateľ/ka/podnikateľ; podnikateľ/om/podnikateľkou; priateľ/priateľka; priateľ/a/pria- teľku; priateľ/a/priateľky; priateľ/om/priateľkou; priateľ/ovi/priateľke; riaditeľ/riaditeľka; riaditeľ/a/riaditeľky; riaditeľ/om/riaditeľkou; spisovateľ/a/spisovateľky; školiteľ/školiteľ- ka; školiteľ/ka/školiteľ; učiteľ/učiteľka; učiteľ/ka/učiteľ; učiteľ/a/učiteľky; učiteľ/a/učiteľ- ku; učiteľ/om/učiteľkou; zamestnávateľ/objednávateľ; žiadateľ/žiadateľka ...
Zakončenia: <i>ač-ačka, ačka-ač</i>
predavač/predavačka; predavača/predavačku; predavačka/predavač; predavačku/pre- davača; rozprávač/rozprávačka; uchádzača/uchádzačky; vymetač/vymetačka ...
Zakončenia: <i>er-ka, ka-er</i>
dispečera/dispečerku; frajer/frajerka; frajera/frajerku; frajerovi/frajerke; inžinier/inži- nierka; líder/líderka; majsterka/majster; majster/majsterka; majstra/majsterky; partne- ra/partnerku; partnera/partnerky; partnerom/partnerkou; partner/partnerka; partnerka/ partner; partnerku/partnera; partnerovi/partnerke; tréner/trénerka
Zakončenia: <i>ik-ička, ička-ik</i>
analytik/analytička; brigádnika/brigádničku; právnik/právnička; alkoholika/alkoholíč- ky; brigádnička/brigádnik; čalúnik/čalúnička; grafik/grafička; grafička/grafik; grafika/ grafičku; mechanik/mechanička; metodik/metodička; politik/politička; politička/poli- tik; právnik/právničku; právnik/právničky; technik/technička ...

Zakončenia: <i>t-ka, ka-t</i>
atlét/atlétku; docent/docentka; docentka/docent; docentku/docenta; fyzioterapeut/fyzioterapeutka; interpret/interpretka; kandidátka/kandidát; kandidátku/kandidáta; kamarát/kamarátka; kamaráta/kamarátku; kamarátom/kamarátkou; kamarátovi/kamarátke; kandidát/kandidátka; kandidáta/kandidátku; kandidátovi/kandidátke; klient/klientka; klientka/klient; klienta/klientky; klientom/klientkou; koncipientka/koncipient; pacient/pacientka; pacienta/pacientky; prezidenta/prezidentky; referent/referentka; reprezentant/reprezentantka; respondent/respondentka; respondeta/respondentku; študent/študentka; študentka/študent ...
Zakončenia: <i>el-elka</i>
manžel/manželka; manžel/manželku; manžela/manželky; manželka/manžel; manželom/manželkou; manželkou/manželom; manželovi/manželke, manželku/manžela ...
Zakončenia: <i>ci-čky, čky-ci</i>
časník/časníčky; diváci/diváčky; divák/ diváčkam; dorastenci/dorastenky; herci/herečky; kritici/kritičky; politikov/političky; speváci/speváčky; speváčky/speváci; štátnici/štátničky; všetci/všetky žiaci/žiačky;
Zakončenia: <i>ri-ky, ky-ri</i>
aktéri/aktérky; doktorky/doktori; junióri/juniorky; režisérky/režiséri; novinári/novínárky; lekári/lekárky; autori/autorky

5.1.3 Plnovýrazová rodová symetria a jej prejavy – zhrnutie

Tab. 3: Feminizácia – prejavy plnovýrazovej rodovej symetrie v jednotnom a množnom čísle v texte

Plnovýrazová feminizácia:	Počet všetkých výskytov	Najfrekv. dvojica zakončení	Rodové páry s najvyššou frekvenciou výskytu	Počet výskytov
Plnovýrazové rodové dvojice so spojku/s čiarkou v jednotnom čísle	413	ník-nička nička-ník 203 výskytov	<i>pokladník, pokladnička</i>	74
Plnovýrazové rodové dvojice so spojku/s čiarkou v množnom čísle	3 392	ci-čky čky-ci 1554 výskytov	<i>žiaci a žiačky</i>	464
Plnovýrazové rodové dvojice so spojku/s čiarkou spolu	3 805			
Plnovýrazové rodové dvojice s lomkou v jednotnom čísle	724	el/elka 226 výskytov	<i>manžela/manželky</i>	92
Plnovýrazové rodové dvojice s lomkou v množnom čísle	60	ci/čky 28 výskytov	<i>žiaci/žiačky</i>	15
Plnovýrazové rodové dvojice s lomkou spolu	784			
Plnovýrazové dvojice spolu	4 589			

[2]

Tabuľka 3 zhrňa zistenia týkajúce sa plnovýrazovej rodovej symetrie v slovenčine a zobrazuje uplatňovanie plnovýrazových rodových dvojíc v skúmanom podkorpuse textov. Vo vybranom podkorpuse sme zistili spolu 4589 plnovýrazových dvojíc s použitím spojky, čiarky a lomky, čo je 0,0004589 výskytov na sto slov (resp. 4,58 označení na jeden milión slov). Kvantitatívna korpusová analýza ukázala, že pri uplatňovaní rodových dvojíc významne prevládajú koordinácie s použitím spojky alebo čiarky (3805 výskytov) nad koordináciami s použitím lomky (784 výskytov), čím sa nepotvrdila naša hypotéza o ich rovnocennom používaní. Z tabuľky 3 možno vyčítať aj rozdiely v používaní rodových párov so spojkou/s čiarkou v jednotnom a množnom čísle, pričom sa ukazuje, že výrazne prevládajú tvary v množnom čísle s počtom 3392 výskytov nad tvarmi v jednotnom čísle s počtom 413 výskytov. Najfrekvencovanejším rodovým párom v podkorpuse textov je tvar *žiaci a žiačky* (464 výskytov). V textoch dominujú rodové dvojice so zakončením *ci-čky/čky-ci* (1554 výskytov). Z údajov v tabuľke 3 vyplýva, že v najmenšom počte sa uplatňujú dvojice s lomkou v množnom čísle (60 výskytov). Ak ale porovnáme výskyt rodových dvojíc bez lomky a s lomkou v jednotnom a množnom čísle, ukazuje sa, že v jednotnom čísle sa častejšie používajú dvojice s lomkou a v množnom čísle zase dominujú dvojice so spojkou/s čiarkou. Na vyššie uvedeních príkladoch rodových dvojíc možno ešte detailnejšie sledovať fenomén plnovýrazovej rodovej symetrie v textoch, ktorý je lexikálne manifestovaný prostredníctvom plnovýrazových rodových dvojíc s použitím spojky, čiarky a lomky.

5.2 Neúplná rodová symetria

Pri skúmaní rodovej symetrie sme sledovali aj jav **neúplnej/čiasťočnej rodovej symetrie** v slovenčine lexikálne manifestovaný prostredníctvom neúplných koordinácií/konfigurácií s príponou. Kým plnovýrazová feminizácia reálne pomenúva osoby a uvádza ich paralelne, feminizácia s referenčným segmentom nepomenúva osobu, len na ňu odkazuje rodovým zakončením. Jeden výraz je pritom plný a rodový ekvivalent je len naznačený rodovou príponou (*učiteľ/ka*). V našom výskume sme zisťovali výskyt konfigurácií s príponou ženského rodu s použitím lomky. Do nášho výskumu sme nezahrnuli tvary s pomlčkou (napr. *učiteľ/-ka*) ani tvary so zátvorkou (napr. *učiteľ(ka)*).

Predpokladali sme, že neúplné koordinácie s príponou sa v textoch budú vyskytovať v menšom počte ako plnovýrazové rodové dvojice, ktoré sa viac odporúčajú používať na rodovo symetrické označenie osôb v rôznych typoch textov, na čo poukazujú aj autori a autorky príručky *Inkluzívna komunikácia v rámci GSR*^[4] a príručky *Ako používať rodovo vyvážený jazyk. Možnosti, otázky, príklady* (porov. Cviková a kol., 2014b). Zistené výsledky uvádzame v tabuľkách. Tabuľka 4 poskytuje prehľad o výskyte tvarov neúplných koordinácií s príponou a tabuľka 5 sumarizuje vý-

skyt neúplných koordinácií v jednotnom a množnom čísle. Z tabuliek možno vyčítať aj rodové páry s najvyššou frekvenciou výskytu.

5.2.1 Neúplné koordinácie s príponou

Tab. 4: Feminizácia – neúplná rodová symetria s referenčným rodovým segmentom (s použitím lomky) v texte. Prehľad výskytu tvarov podľa zakončení

Neúplné koordinácie s príponou ženského rodu (s použitím lomky) v jednotnom čísle	Počet všetkých výskytov	Neúplné koordinácie s príponou s najvyššou frekvenciou výskytu	Počet výskytov
<i>teľ-teľka</i>	323	<i>opatrovateľ/ka</i>	147
<i>an-anka</i>	104	<i>barman/ka</i>	40
<i>ta-tka</i>	6	<i>telefonista/tka</i>	3
<i>ca-kyňa</i>	24	<i>zástupca/kyňa</i>	12
<i>ec-kyňa</i>	15	<i>zamestnanca/kyňu</i>	8
<i>t-ka</i>	269	<i>asistent/ka</i>	167
<i>el-ka</i>	62	<i>manžel/ka</i>	62
<i>er-ka, ér-ka</i>	273	<i>partner/ka</i>	138
<i>ač-ka</i>	678	<i>predavač/ka</i>	642
<i>ik-čka</i>	45	<i>brigádnika/čku</i>	23
<i>or-ka</i>	220	<i>operátor/ka</i>	84
<i>ar-ka, ár-ka</i>	541	<i>kuchára/ku</i>	438
Spolu	2560		
Neúplné koordinácie s príponou ženského rodu (s použitím lomky) v množnom čísle	Počet všetkých výskytov	Neúplné koordinácie s príponou s najvyššou frekvenciou výskytu	Počet výskytov
<i>lia-ľky</i>	118	<i>opatrovateľov/ky</i>	107
<i>ti-ky</i>	79	<i>študenti/ky</i>	34
<i>ci-čky</i>	41	<i>robotníci/čky</i>	13
<i>ci-kyne</i>	1	<i>zamestnanci/kyne</i>	1
<i>ri-rky</i>	33	<i>seniori/ky</i>	12
<i>ni-ky</i>	1	<i>veteráni/ky</i>	1
<i>ovia-kyne</i>	5	<i>zástupcov/kyň</i>	2
Spolu	278		

[2]

Tabuľka 4 uvádza prehľad o výskyte **neúplných koordinácií s príponou** a pokazuje na čiastočnú rodovú symetriu v slovenčine. Z údajov v tabuľke je zrejmé, že

v publicistických textoch významne prevládajú neúplné koordinácie s príponou v jednotnom čísle (2560 výskytov) nad neúplnými koordináciami v množnom čísle (278 výskytov). Najfrekvencovanejším rodovo symetrickým označením s použitím neúplnej koordinácie je tvar *predavač/ka*, ktorý sa vyskytol v podkorpuse textov 642-krát, pričom najpočetnejšiu skupinu tvorili neúplné koordinácie s príponami *ač-ka*. Ďalšie frekvencované tvary neúplných koordinácií s príponou v skúmanom podkorpuse sú napr. *kuchára/ku*, *opatrovateľ/ka*, *asistent/ka*, *partner/ka*, *opatrovateľov/ky*, *študenti/ky* a pod. Tabuľka 5 sumarizuje výskyt neúplných koordinácií s príponou (s použitím lomky) v jednotnom a množnom čísle.

5.2.2 Neúplná rodová symetria a jej prejavy – zhrnutie

Tab. 5: Feminizácia – prejavy neúplnej rodovej symetrie v jednotnom a množnom čísle

Neúplné koordinácie s príponou ženského rodu (s použitím lomky) v jednotnom a množnom čísle	Počet všetkých výskytov	Najfrekvenc. dvojica zakončení	Neúplné koordinácie s najvyššou frekvenciou výskytu	Počet výskytov
Neúplné koordinácie s príponou ženského rodu (s použitím lomky) v jednotnom čísle	2 560	<i>ač/ka</i> 678 výskytov	<i>predavač/ka</i>	642
Neúplné koordinácie s príponou ženského rodu (s použitím lomky) v množnom čísle	278	<i>lia/ky</i> 118 výskytov	<i>opatrovateľov/ky</i>	107
Spolu	2 838			

[2]

Fenómén neúplnej rodovej symetrie v slovenčine možno demonštrovať aj na ďalších nižšie uvedených príkladoch neúplných koordinácií s príponou v jednotnom a množnom čísle.

Zakončenia: <i>tel'-ka</i> čitateľ/ka; doučovateľ/a/ku; držiteľ/a/ku; expriateľ/ka; liečiteľ/ka; majiteľ/ka; obyvateľ/ka; odošielateľ/ka; opatrovateľ/ka; opatrovateľ/a/ku; ošetrovateľ/ka; pisateľ/ka; poskytovateľ/ka; priateľ/ka; priateľ/a/ku; priateľ/om/kou; riaditeľ/ka; riaditeľ/a/ka; riaditeľ/a/ku; riaditeľ/ovi/ke; rozhodovateľ/ka; spisovateľ/ka; spisovateľ/a/ku; učiteľ/ka; učiteľ/a/ku; vychovávateľ/ka; vyšetrovateľ/ka; žiadateľ/ka ...
Zakončenia: <i>t-ka</i> absolvent/ka; asistent/ka; asistent/tka; asistenta/tku; buzerant/ka; ergoterapeut/ka; expedient/ka; fakturant/ka; farmaceut/ka; fyzioterapeut/ka; interpret/ka; kamarát/ka; kamaráta/tku; kamarátovi/tke; kandidát/ka; klient/ka; konzultant/ka; laborant/ka; laboranta/tku; manipulant/ka; prezident/ka; projektant/ka; referent/ka; referenta/tku; reprezentant/ka; respondent/a/tku; študent/ka; terapeut/tka ...

Zakončenia: er-ka, ér-ka
dealer/ka; dispečer/ka; dispečera/ku; frajer/ka; hypochonder/ka; inžinier/ka; inžiniera/ku; krupier/ka; krupiera/ku; lider/ka; majster/ka; makléra/ku; manager/ka; managera/ku; manažéra/ku; maséra/ku; partnera/ku; partner/ka; partnerovi/ke; pizzer/ka; promoter/ka; tréner/ka ...
Zakončenia: ar-ka, ár-ka
gastroprevádzkára/ku; chatára/ku; korektora/ku; krčmára/ku; kuchára/ku; mäsiar/ka; minútkara/ku; múčnikára/ku; pekára/ku; pletiar/ka; prevádzkar/ka; prevádzkar/ka; prevádzkara/ku; prevádzkára/ku; rozpočtára/ku; rozvozára/ku; šéfkuchára/ku; šefkuchára/ku; cukrára/ku ...
Zakončenia: ač-ka
nastavovač/ka; obsluhovač/ka; plánovač/ka; predavač/ka; predavača/ku; rezač/ka; strihač/ka; uchádzač/ka; upratovač/ka; uvádzač/ka; zabávač/ka ...
Zakončenia: lia-ky
čitatelia/ky; manželia/ky; obyvatelia/ky; opatrovateľov/ky; študentom/tkám; študentov/tiek; študentov/ky; terapeuti/ky; predstavitelia/ky; riaditelia/ky; učiteľov/ky; učiteľia/ky ...
Zakončenia: ti-ty
absolventi/ty; absolventov/ky; asistenti/ty; finalistov/tiek; kamaráti/ty; klienti/ty; klientov/tiek; nominantov/ky; reprezentantov/tiek; respondenti/ty; respondentov/tiek; študenti/ty; študenti/ky; študentom/tkám; študentov/tiek; študentov/ky; terapeuti/ty ...
Zakončenia: ci-čky
diváci/čky; dobrovoľníci/čky; dobrovoľníkov/čok; milovníkom/čkam; návštevníci/čky; odborníci/čky; odborníkov/čok; pracovníci/čky; pracovníkom/kam; príslušníci/čky; robotníci/čky; robotníkom/čkam; robotníkom/čkam; stredoškólači/čky; vysokoškólači/čky; výtvarníci/čok; žiaci/čky; žiakov/čok ...
Zakončenia: ri-rky
autori/ky; junióri/ky; kurátorom/kám; manažéri/ky; organizátorom/kám; pretekári/ky; profesorom/kám; primátori/ky; senióri/ky; tínedžeri/rky ...
Zakončenia: ovia-kyne
hovorcov/kýň; kolegovia/ne; príjemcov/kýň; zástupcov/kýň

6 ZHRNUTIE

Na základe výsledkov korpusovej analýzy možno konštatovať, že v slovenských novinách, časopisoch a iných informatívnych textoch a blogoch na internete sa uplatňuje rodovo vyvážený jazyk s použitím obidvoch skúmaných spôsobov feminizácie, a to rodovej špecifikácie s paralelným označením osôb v plnom znení (prostredníctvom plnovýrazových rodových dvojíc), ako aj s pomocou neúplných koordinácií (s naznačením rodovej ekvivalencie prostredníctvom rodovej koncovky). Vo vybranom podkorpusu textov sme zistili spolu 7427 rodovo symetrických označení osôb, čo je 0,00074270 % výskytov na sto slov (resp. 7,42 označení na jeden milión slov). Výsledky kvantitatívnej korpusovej analýzy ukazujú, že plnovýrazové rodové dvojice s počtom 4589 výskytov prevažujú nad neúplnými koordináciami s príponou v texte (2838 výskytov). Na základe týchto údajov vyvodzujeme, že v publicistických a informatívnych textoch sa vo vyššej miere uplatňuje plnovýrazová feminizácia ako feminizácia s referenčným segmentom, čo zároveň svedčí o tom, že v jazyku

publicistickej sféry prevláda plnovýrazová rodová symetria nad neúplnou symetriou. Tabuľka 6 zobrazuje prejavy rodovej symetrie v slovenčine a poukazuje na používanie rodovo symetrického jazyka prostredníctvom plnovýrazových rodových dvojíc s použitím spojky, čiarky, lomky a neúplných koordinácií s príponou v podkore publicistických a informatívnych textov.

Tab. 6: Feminizácia – plnovýrazová a neúplná rodová symetria v publicistických a informatívnych textoch

Feminizácia	Počet všetkých výskytov	Najfrekv. dvojica zakončení	Tvary s najvyššou frekvenciou výskytu	Počet výskytov
Plnovýrazová feminizácia – plnovýrazové rodové dvojice s použitím spojky, čiarky a lomky	4 589	ci-čky čky-ci 1554 výskytov	<i>žiaci a žiačky</i>	464
Feminizácie s referenčným segmentom – neúplné koordinácie s príponou ženského rodu	2 838	ač/ka 678 výskytov	<i>predavač/ka</i>	642
Spolu	7 427			

Pri používaní plnovýrazových rodových dvojíc významne prevládajú koordinácie so spojkou alebo s čiarkou (3805 výskytov) nad koordináciami s lomkou (784 výskytov), čo vyvracia našu hypotézu o ich rovnocennom používaní. Korpusová analýza ukázala aj rozdiely pri používaní plnovýrazových dvojíc so spojkou/s čiarkou v jednotnom a množnom čísle, pričom dominujú tvary v množnom čísle s počtom 3392 výskytov nad tvarmi v jednotnom čísle s počtom 413 výskytov. V prípade plnovýrazových dvojíc s lomkou, naopak, prevládajú rodové páry v jednotnom čísle nad rodovými párami v množnom čísle. Ak porovnáme výskyt plnovýrazových rodových dvojíc v jednotnom a množnom čísle, ukazuje sa, že v množnom čísle sa dominantne používajú rodové dvojice so spojkou/s čiarkou, kým v jednotnom čísle prevládajú rodové dvojice s lomkou.

Z výskumu rodovo symetrických označení osôb vyplynulo, že v publicistických a informatívnych textoch sa najviac používajú plnovýrazové rodové dvojice v množnom čísle (3392 výskytov), druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria neúplné koordinácie s príponou v jednotnom čísle (2560 výskytov) a tretiu najpočetnejšiu skupinu plnovýrazové dvojice so spojkou/s čiarkou v jednotnom čísle (413 výskytov). Najnižší výskyt sme zaznamenali v prípade plnovýrazových dvojíc s lomkou v jednotnom čísle (60 výskytov). Podľa výsledkov korpusovej analýzy sa v textoch najčastejšie používajú neúplné koordinácie so zakončením *ač-ka* (678 výskytov), medzi ktorými dominovalo rodovo symetrické označenie *predavač/ka* (642 výskytov).

Kvantitatívna korpusová analýza preukázala použitie početných rodovo symetrických jazykových foriem a vyplynuli z nej aj rodovo symetrické označenia, ktoré nepatria do jazykového úzu a nie sú spracované v slovníku. Ide napr. o dvojice slov *mudrci a mudrkyne*²⁴, *vymetač/vymetačka* na pomenovanie ľudí, ktorí navštevujú bary a radi sa zabávajú v spoločnosti, *mačkári a mačkárky* používané najmä na blogoch chovateľov zvierat, ktoré označujú chovateľa/chovateľku alebo milovníka/milovníčku mačiek, alebo *triptéri a triptérky* vytvorenú z anglického slova „trip“/výlet na označenie účastníkov alebo účastníčok výletu²⁵.

Pri rodovo symetrických jazykových formách s použitím neúplnej koordinácie sme v niektorých prípadoch zaznamenali rozdielne formy zápisu feminínneho segmentu za lomkou. V neúplných koordináciách so zakončeniami segmentov *t-tka* sa napríklad používa zápis v tvare *-ka* vs. *-tka*: *asistent/tka*, *asistenta/tku*, *buzerant/ka*, *ergoterapeut/ka*, *laborant/ka*, *laboranta/tku*, *kamaráta/tku*, *kamarátovi/tke*, *kandidát/ka*, *klient/ka* a pod. Variantné formy prípony sme zistili aj pri zakončeníach *lia-ľky* (napr. *riaditeľia/ľky*, *učiteľia/ky*), *ti-ky* (napr. *študenti/tyky*, *študenti/ky*) a *ri-rky* (napr. *primátori/ky*, *tínedžeri/rky*).²⁶

Tento jav súvisí podľa nášho názoru s tým, že zatiaľ neexistuje pravidlo, ako postupovať pri zápise neúplných koordinácií. V slovenčine sa tvorí ženský rod z mužského rodu prechýľovaním pomocou určitých slovotvorných prípon, napríklad *-ka*, *-ička*, *-(i)ca*, *-iná*, *-ovná alebo -yňa* (pri slovotvornej prípone *-yňa* dochádza k alternácii c/k). Prechýlené ženské pomenovania v rodových pároch sú potom *riaditeľ/riaditeľka*, *doktor/doktorka*, *biológ/biologička*, *archeológ/archeologička*, *sudca/sudkyňa*, *zástupca/zástupkyňa*, *gazda/gazdiná* atď. So zreteľom na vyššie uvedené odporúčame pri zápise neúplných koordinácií vychádzať z odvodzovania pomocou slovotvorného základu a slovotvornej prípony. Ak prechýľujeme napríklad podstatné meno *laborant*, segmentácia prechýleného tvaru je *labor-ant-k-a* a referencia na ženský rod je tvorená z formantov *k+a*, teda *-ka*. Odporúčaná zápis neúplnej rodovej koordinácie je v tomto prípade *laborant/ka*, nie *laborant/tka*. Pri zohľadnení slovotvorného základu by sa mal analogicky použiť zápis *kamarátovi/ke* (*kamarát-ovi/kamarát-ke*), nie *kamarátovi/tke*. Tu by sa dalo uvažovať aj o zápise *kamarát-ovi/ke*. Jasne by sa odčlenil slovotvorný základ a mohlo by sa pracovať aj s iným poradím, napr. *kamarát-ke/ovi*. Príponu *-ka* zahŕňajú aj neúplné koordiná-

²⁴ Táto dvojica bola použitá v článku *Ušami Michala Kaščáka* v politicko-spoločenskom týždenníku *Týždeň*, ktorý vychádza od roku 2004 a kriticky sa zaoberá politickou situáciou na Slovensku a v zahraničí (<https://www.tyzden.sk/casopis/5823/usami-michala-kascaka-200950/>).

²⁵ Táto lexéma bola použitá v blogu s názvom *Bodka Milana Lasicu* vo vete: „... predstavujem si, že keď ideš na trip, tak účastníci sú triptéri a triptérky...“ (<https://www.tyzden.sk/casopis/7286/bodka-milana-lasicu-200983/>).

²⁶ Na používanie rôznych foriem zápisu prípon v neúplných koordináciách poukazuje aj J. Štefaňáková v publikácii *Rodovo symetrický jazyk v slovenskom a nemeckom jazykovom prostredí v kontexte európskej jazykovej politiky a gender mainstreamingu* (Štefaňáková, 2020).

cie *priatel/ka* (priat-eľ-ka), *aktér/ka* (akt-ér-ka), *šofér/ka* (šof-ér-ka) a pod. Ak prechýľujeme podstatné meno *archeológ*, potom k prípone *-ka* pribudne infix *-ič*, pričom použijeme referenčný segment *-ička*: *arceológ/ička*. Alternácia korelovaných vokálov *-ó/-o* sa v tomto prípade nemusí naznačovať. To isté platí aj pre zápis neúplných koordinácií v množnom čísle. Odporúčané formy zápisu sú napr. *učitelia/ky* (učitel-ia/učiteľ-ky), nie *učiteľ/lky*, *primátori/ky* (primátor-i/primátor-ky), nie *primátori/rky*, *tinedžeri/ky* (tinedžer-i/tinedžer-ky), nie *tinedžeri/rky*, alebo *študenti/ky* (študent-i/študent-ky), nie *študent/tky*. Takýmto spôsobom by bolo možné konvencionalizovať zápis neúplných koordinácií v slovenčine.

Z predchádzajúceho výkladu je zrejmé, prečo dochádza k variantnému používaniu zápisu niektorých neúplných koordinácií s príponou (napr. *asistent/ka*, *študenti/tky* namiesto *asistent/ka*, *študenti/ky*). Dôvodom je podľa nášho názoru skutočnosť, že tvorcovia textov (oznamov, inzerátov, reklám a pod.) majú rôzny jazykový cit, jazykové znalosti a prístup k používaniu jazyka, pričom neúplné rodové koordinácie používajú možno analogicky na základe iných príkladov. Ako sme uviedli vyššie, uplaňovanie týchto jazykových foriem je sťažené aj tým, že neexistujú presné pravidlá. Vzhľadom na túto skutočnosť odporúčame pri používaní rodovo symetrického jazyka uprednostňovať paralelné označenia osôb (označenia osôb v plnom znení) pred neúplnými koordináciami, ak to dovoľujú technické možnosti a nenaruša sa tým plynulosť textu. Rodové páry odporúčame používať vo všetkých oficiálnych textoch, pri zdvorilostnom oslovení nehomogénnej skupiny, v oznámeniach o voľných pracovných miestach, vo formulároch a reklamách. Menej vhodné je v týchto prípadoch používať alternatívy vo forme neúplných koordinácií, ktoré sa ale môžu vhodne uplatniť v textoch s pevne stanovenou dĺžkou, napr. v tabuľkách, grafoch, zoznamoch a pod. Ak je to potrebné pre zachovanie plynulosti textu alebo výpovede, nevyklúčujeme ani používanie generického maskulina ako zástupného rodu pre ženy a mužov. Uplatňovať rodovo inkluzívny jazyk znamená podľa nášho názoru hľadať rôzne alternatívy a spôsoby rodovo citlivého vyjadrovania.

Vyššie sumarizované údaje a príklady poskytujú obraz o používaní rodovo symetrických jazykových foriem v slovenskom publicistickom jazyku. Uvedené číselné údaje pokladáme len za orientačné, pretože pri existencii rôznych dvojíc zakončení podstatných mien pre mužský a ženský rod v slovenčine, a teda aj širokom spektre tvarov podstatných mien v ženskom a mužskom rode v jednotnom a množnom čísle v rôznych pádoch je zložitá zistiť presný počet rodovo symetrických označení v korpuse publicistických textov tak, ako je to možné napr. v prípade nemeckého jazyka v *Nemeckom referenčnom korpuse DeReKo*, kde sa dá prostredníctvom nástroja na vyhľadávanie v Cosmas II vygenerovať kompletný zoznam príslušných rodovo vyvážených foriem pomocou zadania jedného reťazca znakov. Na vyhľadanie rodovo vyvážených označení v SNK bolo preto potrebné v reťazcoch znakov

obmieňať kombinácie, resp. formy zakončení v rôznych pádoch, na čo upozorňujeme aj v metodologických východiskách.

Pri skúmaní kontextu jednotlivých rodovo vyvážených označení sme zistili ich najväčší podiel v inzercii, čo je v súlade s odporúčaniami Rady Európy pre všetky členské štáty, podľa ktorých by mal jazyk odrážať rovnosť šancí mužov a žien. Korpusová analýza textov písaného jazyka v korpuse publicistických textov prim-8.0-public-inf v Slovenskom národnom korpuse a výsledky, ktoré z nej vyplynuli, nepotvrdili predpokladaný malý výskyt rodovo symetrických jazykových foriem, ale naopak, ukázali tendenciu zviditeľňovať rod v publicistických a informatívnych textoch prostredníctvom odporúčaných spôsobov na špecifikovanie rodu s použitím *paralelného označenia osôb v celom znení* alebo *neúplných koordinácií s príponou*. I keď náš výskum nie je komplexný, túto tendenciu pokladáme za znak nastupujúcich zmien v slovenčine smerom k používaniu rodovo vyváženého jazyka v oblasti publicistického písaného jazyka.

ZÁVER

Cieľom našej štúdie bolo poukázať na používanie rodovo symetrického jazyka v slovenskom jazykovom prostredí s dôrazom na publicistickú oblasť. Pri skúmaní jazyka v publicistických a informatívnych textoch sme sledovali **rodový paralelizmus**, resp. **rodovú symetriu** ako základný jav feminizácie.

Problematicku rodovo citlivého vyjadrovania v slovenčine sme skúmali na pozadí medzinárodnej politiky zameranej na rodovo vyvážený jazyk, ako aj v kontexte zmien v iných jazykoch, pričom sme pozornosť upriamili najmä na nemecky hovoriace prostredie. Korpusová analýza textov písaného jazyka v podkorpuse publicistických textov prim-8.0-public-inf v Slovenskom národnom korpuse preukázala tendenciu zviditeľňovať rod prostredníctvom rodových párov v plnom znení (pomocou plnovýrazovej feminizácie), ako aj s použitím neúplných koordinácií s príponou (feminizácie s referenčným segmentom). Výskum rodovo symetrického jazyka v publicistických textoch ukázal častejšie uplatňovanie plnovýrazovej feminizácie ako feminizácie s referenčným segmentom.

Z analýzy vyplynuli aj také rodovo symetrické označenia, ktoré v slovenčine nepatria do jazykového úzu a nie sú spracované v slovníku. Na podklade výsledkov kvantitatívnej korpusovej analýzy konštatujeme, že rodovo symetrický jazyk sa dostáva prostredníctvom publicistických a informatívnych textov postupne do vedomia spoločnosti na Slovensku, čím sa naplňa aj požiadavka uplatňovania rodovej rovnosti v jazyku v súlade so súčasnou medzinárodnou rodovou politikou a politikou zameranou na inkluzívny jazyk.

Náš výskum nepokladáme za uzavretý a sme si vedomí, že na získanie komplexnejšieho obrazu o uplatňovaní rodovo symetrického jazyka v publicistickej ob-

lasti by bolo potrebné preskúmať používanie rodovo symetrických označení v pomere ku generickému maskulínu alebo porovnávať sled slov v rodovo symetrických spojeniach. Ucelenejší pohľad na uplatňovanie rodovo vyváženého jazyka ako komplexného spôsobu vyjadrovania v publicistickej oblasti by poskytol aj dotazníkový prieskum zameraný na skúmanie implicitnej jazykovej politiky vydavateľstiev slovenských novín, časopisov a iných médií a zistenie individuálneho postoja novinárov alebo autorov iných oficiálnych textov k uplatňovaniu rodovo symetrických jazykových foriem v písaných textoch, na čo upriamime pozornosť v ďalších výskumoch.

Literatúra

- ADAMZIK, Kirsten – ALGHISI, Alessandra: Instanzen der Sprachnormierung. Standardvarietäten und Verwaltungssprache im Vergleich. In: *Studies on language norms in context*. Eds. E. M. Pandolfi – J. Miecznikowski – S. Christopher – A. Kamber. Frankfurt a. M.: Lang 2017, s. 37 – 72.
- CVIKOVÁ, Jana a kol.: *Analýza významu a možností používania rodovo vyváženého jazyka*. Bratislava: Centrum vzdelávania MPSVR SR 2014a. 183 s.
- CVIKOVÁ, Jana a kol.: *Ako používať rodovo vyvážený jazyk. Možnosti, otázky, príklady*. Bratislava: Centrum vzdelávania MPSVR SR 2014b. 39 s.
- DONČEVOVÁ, Silvia: *Rodová politika: možnosti implementácie vo verejnej správe*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave 2013 (CD-ROM).
- ĎURICOVÁ, Alena: *Preklad právnych textov: teória, prax, konvencie, normy*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum 2016. 147 s.
- JESENSKÁ, Petra: *Identifikácia žien s mužskými pomenovaniami?* In: *Varia XXI* (Zborník príspevkov z XXI. kolokvia mladých jazykovedcov, Banská Bystrica – Šachtičky 30. 11. – 2. 12. 2011). Banská Bystrica: Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB v Banskej Bystrici – Slovenská jazykovedná spoločnosť pri JÚLEŠ SAV 2015, s. 192 – 202.
- KARGL, Maria a kol.: *Kreatives Formulieren: Anleitungen zu geschlechtergerechtem Sprachgebrauch*. Wien: Bundesministerium für Unterricht und Kulturelle Angelegenheiten 1997. 150 s.
- KOBOVÁ, Ľubica: *Feministické je politické: problémy feministickej politickej teórie*. In: *Úvod do rodových štúdií. (Gender mainstreaming vo vzdelávaní na vysokej škole)*. Eds. Z. Kiczková – M. Szapuová – J. Zezulová. Bratislava: Univerzita Komenského 2010, s. 273 – 293.
- KOŠKOVÁ, Mária – SATOŁA-STĄSKOWIAK, Joanna: *Všeobecný mužský rod a maskulinizácia v slovenskom, poľskom a bulharskom jazykovom prostredí*. In: *Slavica Slovaca*, 2017, roč. 52, č. 1, s. 3 – 15.
- Krátky slovník slovenského jazyka*. 5. dopln. a upr. vyd. Priprav. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. Martin: Vydavateľstvo Matice Slovenskej 2020. 960 s.
- LANSTYÁK, István: *Jazykové problémy a jazykové ideológie týkajúce sa viacjazyčnosti a jazykových kontaktov*. In: *Individualna in kolektivna dvojezičnost*. Eds. P. Stankovska – M. Wtorkowska – J. Pallay. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta 2012, s. 11 – 24.
- MOTYKOVÁ, Katarína: *Rodovo inkluzívny jazyk v kontexte jazykových ideológií*. In: *Na pomedzí lingvistiky a politológie* Ed. R. Štefančík. Bratislava: Ekonóm 2020, s. 551 – 560.
- POVAŽAJ, Matej: *Jednoslovné pomenovania chovateľa mačiek a milovníka mačiek*. In: *Kultúra slova*, 2014, roč. 48, č. 1, s. 36 – 38.
- SAMEL, Ingrid: *Einführung in die feministische Sprachwissenschaft*. 2., überarb. und erw. Aufl. Berlin: Erich Schmidt Verlag 2000. 244 s.
- SOKOLOVÁ, Miloslava: *Nový deklinačný systém slovenských substantív*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 338 s.

- ŠIMKOVÁ, Mária – GAJDOŠOVÁ, Katarína – KMEŤOVÁ, Beáta – DEBNÁR, Marek: Slovenský národný korpus. Texty, anotácie, vyhľadávania. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied 2017. 168 s.
- ŠTEFANAĽKOVÁ, Jana: Rodovo symetrický jazyk v slovenskom a nemeckom jazykovom prostredí v kontexte európskej rodovej politiky a gender mainstreamingu. Banská Bystrica: Belianum 2020. 345 s.
- TERKANIČ, Maroš: Právne aspekty používania rodovo vyváženého jazyka. In: Analýza významu a možností používania rodovo vyváženého jazyka. Ed. J. Cviková a kol. Bratislava: Centrum vzdelávania MPSVR SR 2014, s. 27 – 46.
- TRÖMEL-PLÖTZ, Senta – PUSCH, Luise F. – HELLINGER, Marlis – GUENTHERODT, Ingrid: Richtlinien zur Vermeidung sexistischen Sprachgebrauchs. In: Linguistische Berichte, 1980, roč. 71, s. 1 – 7.
- TUHÁRSKA, Zuzana: Od konvencii k normám – od empirie k praxi. Alebo: ako môže metóda korpusovej analýzy prispieť k zefektívneniu prekladateľskej praxe? In: Od textu k prekladu IX. Ed. A. Ďuricová. Praha: Jednota tlumočníkú a prekladateľú 2014, s. 198 – 211.
- URBANCOVÁ, Lujza: Slovenčina a diskurz o rodovej rovnosti. In: Studia Academica Slovaca. 47. Prednášky 54. letnej školy slovenského jazyka a kultúry. Eds. J. Pekarovičová – M. Vojtech. Bratislava: Univerzita Komenského 2018, s. 291 – 306.
- WODAK, Ruth a kol.: Sprachliche Gleichbehandlung von Frau und Mann. Linguistische Empfehlungen zur sprachlichen Gleichbehandlung von Frau und Mann im öffentlichen Bereich. Wien: Bundesministerium für Arbeit und Soziales. Schriftenreihe zur sozialen und beruflichen Stellung der Frau, č. 16, 1987.

Internetové zdroje

- [1] Glosár rodovej terminológie. Dostupný na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0017&from=SKhttp://glosar.aspekt.sk/default.aspx?smi=1&ami=1&vid=175> [cit. 18. 5. 2021].
- [2] Slovenský národný korpus – prim-8.0-public-inf. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2018: Dostupný na: <https://korpus.juls.savba.sk> [cit. 18. 5. 2021].
- [3] Európska stratégia rodovej rovnosti 2020-2025. Dostupný na: <https://www.gender.gov.sk/europaska-strategia-rodovej-rovnosti-2020-2025/> [cit. 18. 5. 2021]
- [4] Inkluzívna komunikácia v rámci GSR (Generálneho sekretariátu Rady Európy). Rada Európskej únie, generálny sekretariát. Dostupný na: https://www.consilium.europa.eu/media/35439/sk_brochure-inclusive-communication-in-the-gsc.pdf [cit. 18. 5. 2021].
- [5] Rodovo neutrálny jazyk v Európskom parlamente, 2009. Dostupný na: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187110/GNL_Guidelines_SK-original.pdf [cit. 18. 5. 2021].
- [6] Slovenský národný korpus. Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied: Dostupný na: <https://korpus.sk/what.html> [cit. 20. 5. 2021].
- [7] NoSketch Engine. Dostupný na: <https://www.sketchengine.co.uk/> [cit. 20. 5. 2021].
- [8] DeReKo: Leibniz-Institut für Deutsche Sprache: Deutsches Referenzkorpus/Archiv der Korpora geschriebener Gegenwartssprache 2019-II (Relaise vom 7. 11. 2019). Mannheim: Leibniz-Institut für Deutsche Sprache. PID: 00-00-04BB-AF28-761A-2901-2. www.ids-mannheim.de/DeReKo Dostupný na: <https://www1.ids-mannheim.de/kl/projekte/korpora/releases.html> [cit. 2. 5. 2021].